

**LAPSEN LYHYT TOIMINNALLINEN
PROFIILI (SCOPE)**
Esittely ja pienimuotoinen kokeilu

Toimintaterapeutin
päivityskoulutus
Toimintaterapeutti AMK
Opinnäytetyö
25.4.2009

Tiina Seppänen

Koulutusohjelma Toimintaterapian päivityskoulutus		Suuntautumisvaihtoehto Toimintaterapeutti AMK	
Tekijä/Tekijät Tiina Seppänen			
Työn nimi Lapsen lyhyt toiminnallinen profiili (SCOPE) Esittely ja pienimuotoinen kokeilu			
Työn laji Opinnäytetyö	Aika Kevät 2009	Sivumäärä 40 + 2 liitettä	
TIIVISTELMÄ <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli esitellä Lapsen lyhyt toiminnallinen profiili (SCOPE)-arviointimenetelmä ja kokeilla sitä käytännössä. Kokeiluun liittyen suomennettiin SCOPE-koontilomake ja pyydettiin kommentteja kieleen ja ymmärrettävyyteen liittyen neljältä lasten parissa työskentelevältä toimintaterapeutilta.</p> <p>Opinnäytetyössä esitellään arviointimenetelmän taustalla oleva Inhimillisen toiminnan malli, sekä toiminnallinen osallistuminen. Lisäksi esitellään lapsen toimintakeskeinen arviointi, havainnointiin perustuva arviointi ja terapeutin harkinta. Opinnäytetyössä pyrin selvittämään, millainen arviointimenetelmä SCOPE on, tutkin alustavasti mitä sen käyttäminen vaatii ja pohdin olisiko sille tilausta myös suomalaisessa lasten toimintaterapiassa.</p> <p>SCOPE: n kokeiluvaiheessa aineiston keruun metodeina olivat haastattelu ja havainnointi. SCOPE-koontilomakkeeseen liittyen haastattelin neljää lasten toimintaterapeuttia, joilta sain vastauksia kieliasuun liittyen, sekä siitä, millainen näkemys heille syntyi SCOPE- arviointimenetelmän tarpeellisuudesta suomalaisessa lasten toimintaterapiassa. Lisäksi havainnoin kahta toimintaterapiassa käyvää lasta heidän luonnollisessa ympäristössään, päiväkodissa ja koulussa. Kokeilin SCOPE-pisteystä ja analysoin tuloksia päiväkodissa käyvän lapsen osalta.</p> <p>Sekä kokeilu, että toimintaterapeuteilta saatu palaute koontilomakkeesta antoivat ymmärtää, että SCOPE- arviointimenetelmälle olisi suurta tarvetta lasten toimintaterapiassa. SCOPE- arviointimenetelmä olisi seuraavaksi hyvä kääntää virallisesti suomen kielelle. Siitä tarvitaan myös jatkotutkimuksia ja kokeiluja laajemmalla aineistolla.</p>			
Avainsanat Lasten toimintaterapia-arviointi, toiminnallinen osallistuminen, havainnointi, Inhimillisen toiminnan malli, ympäristö			

Degree Programme in Occupational Therapy		Degree Bachelor of Occupational Therapy	
Author/Authors Tiina Seppänen			
Title The Short Child Occupational Profile (SCOPE): Introduction and Experimentation			
Type of Work Final Project	Date Spring 2009	Pages 40 + 2 appendices	
<p>ABSTRACT</p> <p>The purpose of this study was to introduce The Short Child Occupational Profile (SCOPE) and to experiment with it in practice. Moreover, my purpose was to translate the summary sheet of the SCOPE from English into Finnish. Finally, four paediatric occupational therapists were asked to comment the translation.</p> <p>The purpose was to introduce the theoretical background of the SCOPE, The Model of Human Occupation. Additionally, the occupational- centred assessment, an evaluation method based on observation, and clinical reasoning, were introduced. The meaning of this study was to make it clear what kind of assessment tool the SCOPE is, and whether it could be applied in Finland as well.</p> <p>My methods during the experimentation were interview and observation. Four Finnish paediatric occupational therapists were interviewed about the translation and its understandability. The participated occupational therapists commented what they thought about the necessity of the SCOPE as an assessment tool. Two children receiving occupational therapy were observed in their natural environment, in day-care centre and at school. The scoring of the SCOPE was experimented, and the results were analysed on the behalf of the child who was observed in the day-care centre.</p> <p>As result, the introduction and experimentation of the SCOPE gave me a strong vision that it would be beneficial to bring the SCOPE to occupational therapy practice in Finland. The next step would be an official translation of the SCOPE and further studies and experimentations with a bigger amount of research material.</p>			
<p>Keywords paediatric occupational therapy evaluation, occupational participation, observation, The Model of Human Occupation, environment</p>			

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 LAPSEN TOIMINTAKESKEINEN ARVIOINTI.....	2
2.1 Lasten toimintaterapia-arvioinnin periaatteita	2
2.2 Lasten toimintaterapia-arvioinnin prosessi	4
2.3 Havainnointiin perustuva arviointi.....	6
2.4 Terapeuttinen harkinta	8
3 LAPSEN LYHYT TOIMINNALLINEN PROFIILI -ARVIOINTIMENETELMÄ (SCOPE).....	10
3.1 Toiminnallinen osallistuminen.....	10
3.2 Inhimillisen toiminnan malli arviointimenetelmän taustalla	13
4 SCOPE:N KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS	18
4.1 SCOPE:n kehittämisen taustaa ja arviointimenetelmän kuvaus	18
4.2 SCOPE – arviointimenetelmän toteutustapa ja pisteytys.....	22
5 KOKEILUVAIHE	30
5.1 Aineiston keruun menetit.....	30
5.2 Havainnointitilanteet ja tulosten yhteenveto.....	32
6 POHDINTA	36
LÄHTEET.....	39
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Lähdin opiskelemaan toimintaterapeutin AMK- päivityskoulutukseen koska halusin kehittyä työssäni ja päivittää tietojani toimintaterapian nykysuuntauksista ja tulevaisuuden näkymistä. Halusin jäsentää työssä kertyneen ”hiljaisen tiedon” ja teorian tiedon yhteyttä. Olen tehnyt työtä lasten toimintaterapeutina suurimmaksi osaksi terapioiden toteuttajana, vaikka minulla on kokemusta myös puhtaasta lasten toimintaterapia-arvioinnistakin.

Opinnäytetyöni tavoitteena on esitellä Inhimillisen toiminnan malliin pohjautuva arviointimenetelmä, The Short Child Occupational Profile (SCOPE), jota kutsun työssäni nimellä Lapsen lyhyt toiminnallinen profiili eli SCOPE. Suomennan myös SCOPE -arviointimenetelmän koontilomakkeen ja pyydän lasten toimintaterapeuteilta kommentteja suomennettuun SCOPE- koontilomakkeeseen liittyen.

Tarkoituksena on lisäksi kokeilla ja pohtia SCOPE:n käytettävyyttä havainnoimalla tilanteita kahden lapsen omassa ympäristössä, koulussa ja päiväkodissa. Tällä tavoin on tarkoitus selvittää, mitä SCOPE -arviointimenetelmän laatiminen vaatii ja kuinka suomentamani koontilomake toimii käytännössä. Lupa SCOPE- arviointimenetelmän käyttökokeiluun tuli Metropolia Ammattikorkeakoulun koulutuspäällikkö Helena Launiaiselta, jolla on lupa koekäyttöön professori Gary Kielhofnerilta. Gary Kielhofner on yksi arviointimenetelmän kehittäjistä. Helena Launiaiselta kuulin Suomessa jo käytössä olevan aikuisten version, (MOHOST – Inhimillisen toiminnan mallin seulonta-arvioinnin) herättäneen paljon kiinnostusta. Hänen mukaansa ajankohtaista aiheessa on myös toimintakeskeisen toimintaterapian toteuttaminen. Tällä hetkellä painotus ihmisen toimintakyvyn ja terveyden arvioinnissa on siirtymässä pois kehon toimintojen ja kehon rakenteiden puutteista toiminnallisen osallistumisen suuntaan, mihin on vaikuttanut mm. WHO:n hyväksymä Toimintakyvyn, toiminnanrajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus, ICF.

Työssäni olen huomannut, että huolellisesti tehdyllä arvioinnilla on hyvin suuri merkitys toimintaterapiaa aloitettaessa. Kokemukseni mukaan on suuri merkitys sillä, millaista tietoa vanhemmat ovat saaneet arviointituloksista ja myös sillä onko heillä ollut mahdollisuus tulla haastatetuiksi ja onko heitä kuultu arvioinnin alkuvaiheesta

palauteskeskusteluun saakka. Olen kaivannut työssäni välinettä, joka helpottaisi kommunikointia vanhempien ja muiden ammattihenkilöiden kanssa ja toisi paremmin esiin toimintaterapian oman näkökulman ja päämäärän.

Aloitin tutustumiseni SCOPE: een eli Lapsen lyhyt toiminnallinen profiili-arviointimenetelmään lukemalla englanninkielisen käsikirjan ja siinä mukanaolevan tulosten koontilomakkeen. Huomasin siinä samalla jo pohtivani nykyistä lasten toimintaterapia-arviointikäytäntöä ja olemassa olevia arviointimenetelmiä, joita itse tiedän käytettävän tai joita olen itse työssäni käyttänyt. Minua kiinnosti tässä uudessa arviointimenetelmässä suuresti varsinkin mahdollisuus tarjota selkeä kuva lapsen toiminnallisesta profiilista, toiminnallisesta osallistumisesta ja myös mahdollisuus helpottaa arviointitulosten kertomista lapsen vanhemmille ja muulle lasta hoitavalle taholle. Lisäksi minua motivoi se, että SCOPE- arviointimenetelmä perustuu toimintaterapian omaan teoriaan ja siinä on toimintaterapiaan kuuluvia käsitteitä ja näkökulmaa.

2 LAPSEN TOIMINTAKESKEINEN ARVIOINTI

2.1 Lasten toimintaterapia-arvioinnin periaatteita

Viimeisten kymmenen vuoden ajan lasten toimintaterapiassa on herätelty kysymys siitä, onko toimintaterapia-arvioinnissa ja terapiassa huomioitu toimintaterapian peruslähtökohta eli toiminta.

Mm. Trombly on tuonut esille huolensa siitä, että tyypillinen toimintaterapia-arviointi on ”bottom-up”- tyyppistä, joka keskittyy tiettyihin valmiuksiin. Näiden valmiuksien oletettiin olevan yhteydessä asiakkaan toimintakykyyn, mutta sitä ei arvioitu suoraan. Seurauksena oli se, että yhteys toiminnallisissa valmiuksissa olevien vaikeuksien ja asiakkaan kokemien, päivittäisen elämän toiminnallisten ongelmien välillä ei avautunut asiakkaalle. Tämä herätti esiin kysymyksen terapian mielekkyydestä. (Coster 1998:337.)

Arvioinnissa lähdetäänkin ns. ”top down” -lähestymistavasta, jonka aluksi toimintaterapeutti kerää tietoa siitä, mitä asiakas haluaa tai mitä hänen tarvitsee tehdä. Lisäksi toimintaterapeutti hakee tietoa siitä, missä ympäristössä ja tilanteissa asiakas tyypillisesti näitä toimintoja suorittaa, sekä tämänhetkisistä rajoituksista täyttää näitä

odotuksia. Tässä lähestymistavassa nimetään asiakkaan tärkeät roolit, joita asiakas haluaa tai hänen tarvitsee suorittaa, ja erityiset tehtävät ja tilanteet jotka määrittelevät rooliodotukset. Mikä on asiakkaan tämänhetkinen kyky suoriutua näissä rooleissa tyydyttävästi? (Coster 1998:337–338.)

Lasten kanssa työskenneltäessä rooliasettelu ei ole kovin itsestään selvä useista syistä: on vaikeampaa asettaa lasten toimintoja rooli-määritelmiin. Roolihan tarkoittaa kulttuurisesti määriteltyä fyysisten, sosiaalisten, emotionaalisten ja kognitiivisten odotusten ”settiä” joka kuuluu tietyn tehtävän suorittamiseen. Esimerkiksi mitä roolia lapsi täyttää leikkiessään leikkikentällä vapaa-ajallaan. Onko tämä sama rooli jota hän täyttää luokkahuoneessa tai koulun käytävällä? Kuinka voidaan arvioida milloin lapsi täyttää roolinsa odotusten mukaisesti? Vaihtoehtoisesti voidaan keskittyä lapsen yleiseen toiminnallisen osallistumisen tapaan suhteessa johonkin tärkeään alueeseen. Esimerkiksi: ”missä määrin lapsella on kykyä valita ja suorittaa leikkiä ja toimia kavereiden kanssa ryhmässä vapaa-aikana”? Missä määrin asiakas kykenee rakentamaan toiminnallisen osallistumisen mallin, joka kohtaa hänen omat tarpeensa ja tavoitteensa, sekä sosiaaliset odotukset? (Coster 1998: 339.)

Toimintaterapia-arviointi on sekä erilaisten käytäntöjen suorittamista, että ajatteluprosessi. Englanninkielisessä toimintaterapiakirjallisuudessa arvioinnista käytetään mm. termejä ”evaluation” ja ”assessment”. Evaluation -termillä tarkoitetaan tiedon keräämistä ja tulkitsemista terapiaprosessia varten, assessment -termillä puolestaan viitataan tietyn työväliseen, kuten standardoidun testin tai mittarin käyttämiseen. Lasten toimintaterapiassa käytetään yleensä sekä standardoituja, että ei-standardoituja kehityksellisiä, toiminnallisia ja eri taitoihin kohdistuvia arviointimenetelmiä. Arviointiprosessiin kuuluvat myös haastattelut, ja havainnointi lapsista ikä-odotusten mukaisten toimintojen aikana ja erilaisissa tilanteissa ja paikoissa. (Mulligan 2003:1.)

Toimintakeskeisessä viitekehyksessä (Occupational Frame of Reference) ajatellaan lasten toimintaterapia-arvioinnin olevan asiakaslähtöistä, aktiivista, ja tilannesidonnaista. Toimintaterapia-arvioinnissa mitataan toiminnallisen suoriutumisen astetta top down -lähestymistavan kautta. Toimintaterapia-arvioinnin prosessi luodaan yhteistyössä toimintaterapeutin ja asiakkaan kesken. Arviointiprosessi perustuu molempien asiantuntemukseen, kokemuksiin ja näkökulmiin. Asiakaslähtöinen arviointi

sisältää lapsen mukanaolon siinä määrin kuin lapsella on kykyä olla mukana, sekä lapsen lähipiirin mukanaolon. Yhdessä määritellään, mitä tullaan arvioimaan ja miten, ja mitkä tavoitteet tai tulokset arvioinnilla on. Toimintaterapeutin on käytettävä selvää ja avointa kommunikointitapaa ja hänen tulee auttaa asiakastaan tunnistamaan arviointitarpeet, sekä tarjota asiakkaalle tietoa, joka auttaa asiakasta tekemään valintoja arviointiprosessin aikana. Asiakaslähtöisen arviointitavan parhain ympäristö olisi lapsen oma ympäristö. Jos mahdollista, on hyvä käyttää arvioinnissa lapsen elämään kuuluvia toimintoja, jotka ovat hänelle merkityksellisiä. (Kramer - Hinojosa 1999:502–503.)

Wendy Coster (Coster 2008: 62:744.) esittää artikkelissaan huolen siitä, että nyky-yhteiskunnassa on paine ymmärtää standardisoitujen testien tulokset yksilön ”koko tarinaksi”. Hänen mukaansa toimintaterapian kokonaisvaltainen näkökulma ihmisestä on uhattuna niin käytännön työssä kuin tutkimuksessakin. Sen lisäksi, että etsitään luotettavuudeltaan parhaita testejä, meidän tulisi tutkia myös niitä olettamuksia, jotka ovat käyttämiemme arviointimenetelmien ja niiden perusteella tehtyjen johtopäätösten takana. Huomion siirtyessä kehon toiminnoista ja rakenteista toimintaan ja osallistumiseen olemme tekemisissä abstraktien käsitteiden kanssa. Toimintaterapian kiinnostuksen kohde sisältää sekä havainnoituja tapahtumia - tekemisen- että ihmisten kokemukset, jotka voidaan tuoda julki vain jonkin välittävän mekanismin avulla. Näitä ilmiöitä ovat *tunteminen, oleminen, ja elämänlaatu*. Toimintaterapia on kääntynyt muiden tieteenalojen, kuten lääketieteen tai psykologian puoleen saadakseen kuvaa edellisistä ilmiöistä. Vaikka tämä on tuonut toimintaterapiaan arvokasta tietoa, ne ovat myös tuoneet mukanaan oletuksia ja vaikutteita, jotka eivät välttämättä ole olleet yhteensopivia toimintaterapian ideologian kanssa. Coster tuo esiin seuraavia kysymyksiä arviointimenetelmien käytöstä: kuinka määrittelemme mitä olemme mittaamassa, kuinka tulkitsemme arviointimenetelmistä saamaamme laadullista tietoa ja kuinka arviointiprosessin sosiaalinen luonne vaikuttaa saamiimme tuloksiin.

2.2 Lasten toimintaterapia-arvioinnin prosessi

Usein ensimmäinen kysymys, joka nousee esiin toimintaterapeutin saadessa lähetteen toimintaterapia-arviointiin, on toimintaterapia-arvioinnin tarpeellisuus. Tällöin voidaan käyttää seulonta-arviointia (screening). Seulonta-arvioinnissa kerätään tietoja jotta voidaan määritellä onko tarkempi arviointi (evaluation) tarpeen. Seulontaan kuuluvat toimenpiteet vaihtelevat. Seulonta voi sisältää esimerkiksi puhelinsoiton lapsen

vanhemmille tai lähetteen tekijälle. Se voi olla myös havainnointitilanne lapsen luokassa ja lapsen koulutöihin tutustumista, sekä lapsesta tehtyihin lausuntoihin tutustumista. Seulonta-arvioinnissa voidaan myös käyttää seulonta-arviointiin suunniteltuja standardoituja testejä. (Mulligan 2003:2.)

Arviointiprosessissa merkittävästi vaikuttavia alueita ovat terapeutin harkinta, perheen merkitys (lasten toimintaterapiassa sekä lapsi että hänen huoltajansa ovat asiakkaita) ja arviointiympäristö (practice setting). (Mulligan 2003:2–3.) Taustatiedon määrä ja tyyppi vaihtelevat suurestikin eri arviointiympäristöissä. Sairaalassa työskentelevällä toimintaterapeutilla on käytettävissään asiakkaan potilaspaperit, kouluympäristössä työskentelevällä voi olla mahdollisuus tutustua lapsen henkilökohtaiseen opetussuunnitelmaan. Arviointiläheteissä ei aina sanota tarkasti lähetteen syytä ja lapsen vaikeudet voivat läheteessä jäädä epäselviksi. Lapsen diagnoosi antaa ensitietoa yleisistä vaikeuksista tämän diagnoosin kohdalla, ja myös varotoimenpiteistä joita tarvitaan arvioinnin aikana. Asiakkaan potilaspapereissa on usein tietoa jo tehdyistä arvioinneista tai arviointimenetelmistä ja niiden ajankohdista. Tärkeää tietoa arviointia suunnitellessa ovat mm. lapsen kyky erota vanhemmistaan, lapsen suhtautuminen vieraisiin ihmisiin, lapsen mieltymykset tai vastenmieliset asiat ja lapsen kyky istua pöydän ääressä ja seurata ohjeita. (Mulligan 2003:28.)

Toimintaterapia-arviointiprosessi voidaan jakaa **kolmeen** vaiheeseen: **alustava työ, käytännön toteutus ja analysointi**. Alustavaan työhön kuuluu seuraavia tehtäviä: 1. olennaisen taustatiedon kerääminen, 2. arvioinnin suunnittelu ja 3. lopullinen valmisteleminen (arviointiympäristön valmistelu sopivaksi, testimateriaalien ja lomakkeiden saatavuus). Käytännön toteutuksessa terapeutti esittelee itsensä ja aloittaa *epämuodollisen* havainnoinnin. Vaiheeseen kuuluu myös vanhempien/huoltajien ja lapsen haastattelu sekä tiedon kerääminen lapsen toiminnallisesta suoriutumisesta. Käytännön toteutuksen vaiheessa terapeutti arvioi lapsen suorituskykyä ja lapseen liittyviä tekijöitä, lapsen ympäristöjä ja toimintoihin liittyviä vaatimuksia. Lopuksi arviointiprosessi lapsen kanssa päätetään. Kun terapeutti on koonnut tarvitsemansa tiedot ja tulkinnut ja pisteyttänyt standardoitujen testien tulokset, hän tekee yhteenvedon arviointituloksista. Kahteen viimeiseen vaiheeseen kuuluvat suositusten tekeminen ja toimintaterapiaintervention suunnittelu, arviointituloksista kertominen ja arvioinnin dokumentointi. (Mulligan 2003:27.)

Inhimillisen toiminnan mallissa arviointi jaotellaan seuraavaan kolmeen vaiheeseen: 1. päättelyprosessia ohjaavat kysymykset, 2. tiedon keruu strukturoiduin/strukturoimattomin menetelmin, 3. käsityksen luominen asiakkaan tilanteesta – vahvuuksista ja heikkouksista. (Kielhofner 2008:144).

2.3 Havainnointiin perustuva arviointi

SCOPE on mm. havaintoon perustuva arviointimenetelmä ja siksi on tärkeää tutustua havainnointiin menetelmänä tarkemmin. SCOPE- käsikirjassa havaintoon perustuvaa arviointia ei avata teoriaosuudessa. Halusin selvittää, mitä havainnointi vaatii havainnoijalta ja mitkä asiat vaikuttavat sen luotettavuuteen. Omassa työssäni minulla on ollut viime aikoina runsaasti mahdollisuuksia olla mukana asiakkaideni omassa ympäristössä, päiväkodissa ja koulussa ja olen alkanut arvostaa yhä enemmän luonnollisissa tilanteissa tehtäviä havainnointitilanteita.

Luonnollisessa tilanteessa tehty havainnointi voi olla esimerkiksi havainnointi koulun ruokasalissa lapsen kouluruokailussa, jos terapeutti haluaa selvittää, mitkä asiat tässä ympäristössä ovat ongelmallisia lapselle. (Case-Smith 2001:433). Toimintaterapeutin tulisi herättää näissä tilanteissa mahdollisimman vähän huomiota, koska hänen läsnäolonsa saattaa vaikuttaa lapsen tai muiden läsnäolijoiden käyttäytymiseen. Toimintaterapeutin tekemiä luonnollisia havainnointitilanteita voidaan tehdä esimerkiksi lapsen kotona lapsen leikki-tilanteessa, koulussa ja päiväkodissa, ja lasten suorittaessa erilaisia päivittäisiin toimiin liittyviä toimintoja, kuten syöminen ja pukeutuminen. Havainnoinnin dokumentoinnin apuna voidaan käyttää erilaisia arviointiasteikkoja, joihin on sisällytetty asioita, joista toimintaterapeutit tyypillisesti ovat kiinnostuneita. (Mulligan 2003:207.)

Inhimillisen toiminnan malliin pohjautuvia arviointimenetelmiä, jotka keräävät tietoa asiakasta havainnoimalla ovat motorisia ja prosessuaalitaitoja arvioiva AMPS, viestintä- ja vuorovaikutustaitoja arvioiva ACIS ja asiakkaan tahtoon liittyvistä asioista tietoa keräävät The Volitional Questionnaire ja The Pediatric Volitional Questionnaire. (Kielhofner 2008:217.)

Esimerkiksi Hankittujen taitojen viitekehyksessä (Acquisition frame of reference) terapeutti aloittaa arvioinnin yleisellä havainnoinnilla. Tällöin terapeutti havainnoi lasta

hänen ympäristössään ja koettaa selvittää ympäristön vaatimukset, jotta voi määritellä toiminnassa tarvittavia taitoja. (Kramer 1999:390–391.)

Standardoiduilla testeillä on erityiset käytännöt testin annossa ja pisteytyksessä. Niiden avulla voidaan verrata lapsen tuloksia aiempaan testaukseen tai testinormeihin, jotka on kehitetty laajan lapsiryhmän avulla. (Case- Smith 2001:219.) Standardoidut testit ovat rajoittuneita siinä, että ne mittaavat suorituskkyä hyvin erityisillä alueilla ja ei-luonnollisissa tilanteissa. Tämän vuoksi on vaikea tietää, mitä huonosti tai hyvin mennyt testi merkitsee yksilön toiminnallisessa suoriutumisessa, ellei testi mitannut suoraan toiminnallista suoriutumista. Ei-standardoitujen arviointimenetelmien etuna onkin, että ne antavat tietoa suoraan toiminnallisesta suoriutumisesta, ovat nopeita pisteyttää, eivätkä vaadi laajaa testin annon opettelua. Vaikka ei-standardoidut menetelmät vievätkin usein aikaa, ne ovat halpoja, asiakasystävällisiä ja usein tilanteeseen sopivia. Niiden avulla voi arvioida juuri tietyille lapselle ja perheelle sopivia alueita. (Mulligan 2003:199.)

Strukturoidulla ja ei-strukturoidulla havainnoinnilla saadaan merkittävää tietoa koko arviointiprosessin ajan. Havainnot ovat yksinkertaisesti sitä mitä näemme, mutta on tärkeää erottaa toisistaan pelkkä havainto siitä miten tulkitsemme havaitun käyttäytymisen. Tämän vuoksi on tärkeää kirjata havainnot objektiivisella tavalla. Dokumentoinnissa tulee näkyä mitä tarkalleen ottaen havainnoitiin ja sen tulee erottua siitä miten olemme havainnoidun käyttäytymisen tulkinneet. (Mulligan 2003:206–207.)

Kun aikaa ei ole käytettävissä lapsen havainnoimiseen hänen omassa ympäristössään tekemässä toimintoja jotka ovat hänelle tärkeitä tai haastavia, voidaan järjestää arviointitilanne, jossa lapsi tekee näitä toimintoja kliinisessä ympäristössä. Joskus tällainen havainnointi saattaa antaa jopa selkeämmin tietoa juuri siitä alueesta mistä toimintaterapeutti haluaa, koska joskus lasten toiminta luonnollisessa ympäristössään saattaa olla ennakoimatonta. Mielekkään arviointitilanteen luomisessa on tärkeää yhdistää tietoa lapsen toiminnallisesta profiilista, ja siihen tarvitaan myös luovuutta. Kliinisessä ympäristössä lasta voidaan havainnoida liittyen esimerkiksi karkeamotorisiin toimintoihin, jolloin lapsen leikkivalintaa rajoitetaan sisällyttämällä tilaan vain karkeamotoriseen toimintaan liittyviä leikkivälineitä. Strukturoitua havainnointia on myös kun havainnoidaan lasta tekemässä VMI-testiä (Beery-Buktenika Developmental Test of Visual-Motor Integration). Tilanteessa voidaan

havainnoida monia asioita, kuten istuma-asentoa, ohjeiden noudattamiskykyä, ja tarkkaavaisuutta, sekä motorisen ohjailun ja kynänkäytön taitoja jne. (Mulligan 2003:217.) Strukturoitua havainnointia tehdessä tärkeää on tarkkaan harkitut arvioinnissa käytetyt toiminnot ja tilanteet, jotka antavat luultavimmin sitä tietoa mitä ollaan hakemassa. On vältettävä standardoiduista testeistä tulleen tiedon toistamista tai muiden lasta tutkivien tiimin jäsenten keräämää tietoa. (Mulligan 2003:217–218.)

Havaintoon perustuvat arviointimenetelmät antavat paljon hyvää tietoa koko arviointiprosessin ajan ja niitä voidaan erityisesti käyttää lasten kanssa, joita on vaikea testata standardoiduilla testeillä, tai vaikeasti vammaisten lasten kanssa, joille on tarjolla vähän standardoituja testejä. Havainnointiin perustuvissa arviointimenetelmissä on kuitenkin tärkeää muistaa, että niillä on rajoituksensa: toimintaterapeutin tulkinnan subjektiivisuus ja ennakoasenteiden vaikutus, sekä toimintaterapeutin johtopäätösten reliabiliteetin ja validiteetin puute. (Mulligan 2003:224.)

Olen huomannut että läsnäoloni esimerkiksi luokkahuoneessa tekemäni havainnoinnin aikana on saattanut vaikuttaa koko luokan toimintaan. Opettaja saattaa sanoa havainnointitilanteen jälkeen, että luokka oli normaalia rauhallisempi ja käyttäytyminen jännittyneempää. Tämä siitä huolimatta että olen koettanut olla mahdollisimman huomaamaton. Päiväkodin havainnointitilanteissa tämä ei tule niin helposti esille; päiväkodissa on useita aikuisia aina paikalla ja tilanteet usein vapaampia. Lapset leikkivät eri puolilla tiloja, ja havainnoiva aikuinen voi helpommin ja luontevammin siirtyä tilanteesta ja paikasta toiseen ja olla tavallaan osana tilannetta.

2.4 Terapeuttinen harkinta

Mielestäni tuntui tärkeältä nostaa esiin terapeuttinen harkinta tai kliininen päättely tarkemmin esiin tässä opinnäytetyössä. Puhun työssäni terapeuttisesta harkinnasta tarkoittaen siis myös kliinistä päättelyä (clinical reasoning).

Ajatteluprosessi lasten toimintaterapia-arvioinnissa sisältää tietyn tavan ajatella kerätystä tiedosta ja kuinka tämä tieto pitäisi tulkita. Prosessi auttaa määrittelemään mitä tietoa vielä pitäisi saada asiakkaasta ja miten tätä tietoa voisi saada lisää. Arviointiprosessissa toimintaterapeutit pyrkivät havainnoimaan ja olemaan vuorovaikutuksessa lasten ja heidän perheidensä kanssa saadakseen tarkemman kuvan

asiakkaan vaikeuksista, vahvuuksista ja tärkeimmistä asioista ja aloittavat oletuksensa mahdollisista terapiastrategioista. (Mulligan 2003:1–2.)

Terapeuttinen harkinta on kognitiivinen prosessi, jota toimintaterapeutit käyttävät suunnitellessaan palveluitaan, toteuttaessaan niitä ja antaessaan palautetta palveluistaan. Terapeuttista harkintaa on eri tyyppisiä ja on tärkeää käyttää niitä monipuolisesti arviointiprosessissa. (Mulligan 2003:3.)

TAULUKKO 1. Terapeuttisen harkinnan tyypit arviointiprosessin aikana

Terapeuttisen harkinnan tyyppi	Määritelmät	Toimintaterapeutin toimenpiteet	Vaikutus arviointiprosessiin
Narratiivinen	Sisältää asiakkaan toiminnallisen historian, mieluisat toiminnot, tavat, roolit ja perheen arvot.	Lapsen ja perheen haastattelu rutiinitoiminnoista ja kasvatuskäytännöstä, heille tärkeistä toiminnoista, koulusta ja sosiaalisesta historiasta.	Painopiste perheessä ja lapsessa, lisää osallistumista ja motivaatiota. Auttaa rakentamaan lapsen toiminnallista profilia.
Vuorovaikutteinen	Ymmärrys siitä, mitä sairaus tai vamma merkitsee lapselle ja perheelle. Sisältää myös ihmistenvälisen vuorovaikutuksen terapeutin ja asiakkaan välillä.	Minän tietoinen käyttö. Yhteistyön tekeminen lasten ja heidän perheidensä kanssa.	Edistää lapsen motivaatiota ja lapsen ja perheen tyytyväisyyttä. Varmistaa, että arviointi on lapselle hauskaa ja palkitsevaa.
Prosessuaalinen	Prosessi, jossa määritellään diagnoosiin liittyvät ongelmat liittyen (1) rutiinielämän toimintoihin, (2) taitoihin, joita rutiinitoiminnoissa tarvitaan, (3) ympäristöihin joissa rutiinotoimintoja suoritetaan. Sopivan intervention valitseminen.	Käytäntöjen arvioiminen ja arviointimenetelmien käyttäminen, toiminnan analyysi ja toiminnan terapeuttinen käyttö	Tunnistaa asiakkaan toimintaterapiaan liittyvät ongelmat ja sopivan toimintaterapia väliintulon valitseminen ongelmien ratkaisemiseksi.
Pragmaattinen, asiantunteva	Käytännön kysymysten pohdinta liittyen toimintaterapiapalveluihin: arviointiympäristö, terapeutin ja tiimin arvot, tiedot ja kyvyt; asiakkaan sosiaaliset ja taloudelliset voimavarat; sekä materiaalit.	Tieto korvaussysteemeistä, tieto toimintatavoista ja säännöksistä, sekä ympäristön vaikutuksesta asiakkaaseen ja tieto asiakkaan voimavaroista.	Tunnistaa väliintulon mahdollisuuksia yhteistyössä tehden, jotta voidaan valita paras väliintulo tiettyssä tilanteessa ja ympäristössä. Käytetään suunnitellessa sairaalasta kotiuttamista.

Eettinen	Käytetään moraalisesti kestävän toimintatavan valinnassa asiakkaiden kanssa, kun kohdataan kilpailevia näkökantoja.	Huomion kiinnittäminen asiakkaan tavoitteisiin, niiden suhde huoltajien tai asiantuntijoiden tavoitteisiin. Toimintaterapeuttiliiton eettisten ohjeiden noudattaminen.	Eettinen ajattelutapa ja väliintulo kaikille asiakkaille, Näyttöön perustuva käytäntö.
Konditionaalinen	Toimintaterapiaintervention kertaus kohta kohdalta miettien asiakkaan nykyistä ja mahdollista tulevaa tilannetta.	Joustavuus ja kunnioitus toimintaterapiapalveluita kohtaan jokaisen tapaamisen aikana.	Asiakkaan parempi osallistuminen. Korostaa toiminnan analyysin tärkeyttä, jotta voidaan löytää toimintojen terapeuttiset mahdollisuudet.

(Mulligan 2003:4–5.)

Toimintaterapeuttien täytyy oppia tuntemaan asiakkaansa. Tutustumista edistetään systemaattisin kysymyksin. Inhimillisen toiminnan mallissa teorian pääkäsitteet (ympäristön vaikutus, tahto, tottumus, suorituskyky, osallistuminen, suoriutuminen, taidot, toiminnallinen identiteetti ja toiminnallinen pätevyys) orientoivat terapeuttia keskittymään tiettyihin asioihin asiakkaaseen tutustuessaan. (Kielhofner 2008:145.)

Toimintaterapeuttien tulisi luoda kysymyksiä, jotka ohjaavat terapeutista harkintaa. Käytännön työtä helpottaa, jos terapeutilla on käytössään selkeä kysymysten joukko joka on suunnattu omalle asiakaskunnalle. Toimintaterapeutti käyttää kuitenkin terapeutista harkintaa ja muotoilee kysymyksensä juuri tietyille asiakkaalle sopiviksi. (Kielhofner 2008:145.)

TAULUKKO 2. Yleisiä lasten toimintaterapiassa esiintyviä terapeutin harkinnan kysymyksiä

MOHO-käsite	Kysymykset
Toiminnallinen identiteetti	<ul style="list-style-type: none"> – Miten lapsi kokee itsensä ennen ja nyt ja millaiseksi haluaa tulla suhteessa perhe-elämään, kouluun, ystäviin, harrastuksiin ja mielenkiintoihinsa? – Miten lapsen perhe kokee lapsen olleen ennen, millainen nyt ja millaiseksi perhe toivoo lapsensa tulevan? Kuinka tämä vaikuttaa lapsen toiminnalliseen identiteettiin?
Toiminnallinen pätevyys	<ul style="list-style-type: none"> – Missä määrin lapsi on ylläpitänyt tyydyttävää toiminnallista osallistumista elämänsä aikana? – Tunteeko lapsi että hän pystyy tekemään asioita joita hänen tarvitsee tehdä koulussa, ystäviensä kanssa ja yhteisössä? – Missä määrin lapsen tärkeät ihmiset ovat ylläpitäneet toiminnallisen

	osallistumisen mallia joka heijastaa heidän toiminnallista identiteettiään suhteessa lapseen (esim. hoivaaminen, leikkikaveri)?
Osallistuminen	– Osallistuuko lapsi tällä hetkellä työhön, leikkiin, ja päivittäisiin toimiin, jotka kuuluvat hänen sosiokulttuuriseen ympäristöönsä ja jotka ovat toivottuja tai tarpeellisia hänen hyvinvoinnilleen?
Suoriutuminen	– Pystyykö lapsi tekemään toiminnan muotoja, jotka ovat osa työtä, leikkiä, ja päivittäisiä toimintoja jotka kuuluvat lapsen elämään?
Taito	– Onko lapsella riittävät kommunikaatio/vuorovaikutus, motoriset ja prosessitaidot jotta hän pystyy suorittamaan mitä hän haluaa tai mitä hänen tarvitsee tehdä?
Ympäristö	– Mitä työhön, leikkiin ja päivittäisiin toimintoihin liittyviä toimintoja perhe pitää tärkeinä/tarpeellisina lapsen hyvinvoinnille? – Tukeeko perhe lasta kehittymään tahdon, totumuksen, kommunikaatio/vuorovaikutustaitojen, motoristen ja prosessitaitojen alueilla, joita tarvitaan osallistumiseen ja kehitykseen? – Millainen vaikutus ympäristön mahdollisuuksilla, voimavaroilla, rajoitteilla ja vaatimuksilla (tai vaatimusten puutteella) on siihen kuinka lapsi ajattelee, tuntee tai käyttäytyy?
Tahto	– Mikä on lapsen käsitys hänen henkilökohtaisesta kapasiteetistaan ja tehokkuudestaan? – Millainen vakaumus ja käsitys velvollisuuksista lapsella on? Mitä lapsi pitää tärkeänä? – Mitkä ovat lapsen mielenkiinnot? Minkä asioiden tekemisestä lapsi nauttii?
Tottumus	– Mihin rutiineihin lapsi osallistuu ja kuinka rutiinit vaikuttavat siihen mitä lapsi tekee? – Mihin rooleihin lapsi samaistuu ja kuinka roolit vaikuttavat siihen, mitä lapsi rutiininomaisesti tekee?

(Kielhofner 2008:145–146.)

3 LAPSEN LYHYT TOIMINNALLINEN PROFIILI -ARVIOINTIMENETELMÄ (SCOPE)

3.1 Toiminnallinen osallistuminen

Maailman terveysjärjestö WHO käyttää termiä ”osallistuminen” kuvaamaan sitä, kuinka ihminen on mukana elämän tilanteissa/tapahtumissa. Osallistuminen on ihmisen mukana olemista yhteiskunnassa omien kokemustensa ja elämäntilanteidensa mukaisesti. (Kielhofner 2008: 101.)

Toiminnallinen osallistuminen viittaa sitoutumiseen työn, leikin ja päivittäisen elämän toimintoon, joka on osa henkilön sosiokulttuurista kontekstia ja on haluttu ja/tai tarpeellinen henkilön hyvinvoinnille. Osallistuminen toimintaan ei ole vain suorittamista; se sisältää myös subjektiivisen kokemuksen. Siten toiminnallinen osallistuminen tarkoittaa niiden asioiden tekemistä, joilla on sosiaalinen ja henkilökohtainen merkitys. Esimerkkejä toiminnallisesta osallistumisesta ovat mm. vapaaehtoistyö, kokopäivätyön tekeminen, vapaa-ajan vietto ystävien kanssa, koulunkäynti ja itsestä huolehtiminen. Toiminnalliseen osallistumiseen vaikuttavat *suorituskyky, tottumus, tahto ja ympäristön olosuhteet*, joten toiminnallinen osallistuminen on sekä persoonakohtaista että tilannekohtaista. Henkilökohtaisen osan osallistumiseen tuovat henkilön omat motiivit, roolit, tavat, kyvyt ja rajoitukset. Tilannekohtaista osallistumisessa on se, että ympäristö voi joko mahdollistaa tai rajoittaa toiminnallista osallistumista. (Kielhofner 2008:101-102.)

Vamma tai sairaus saattaa muuttaa, mutta sen ei tarvitse estää toiminnallista osallistumista, jos asianmukaiset ympäristön tukikeinot ovat olemassa. Esimerkiksi suorituskyvyn rajoitukset (performance capacities) voivat vaikuttaa, mutta eivät estää toiminnallista osallistumista, jos henkilö voi tehdä tahtomiaan valintoja ja hänellä on asianmukainen ympäristöllinen tuki. (Kielhofner 2008: 102.)

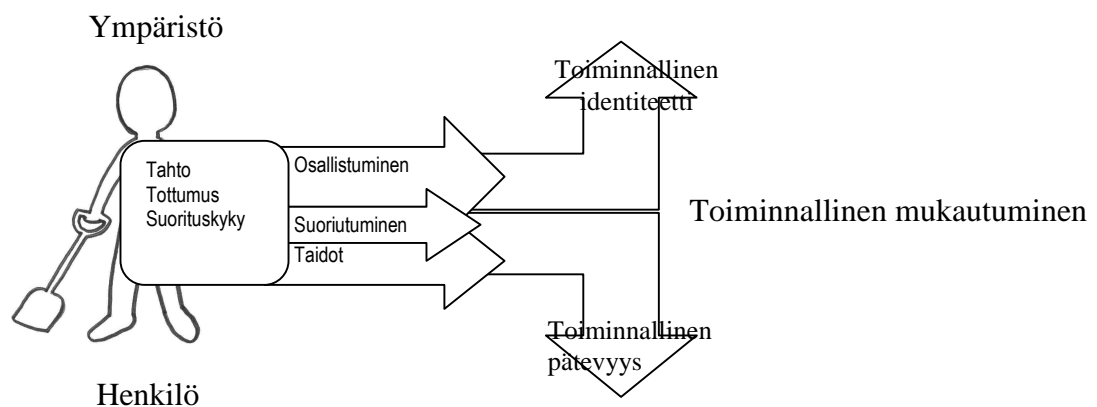
Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus lapsille ja nuorille (The International Classification of Functioning, Disability and Health for Children and Youth, ICF-CY) kuuluu Maailman terveysjärjestön, WHO:n kansainvälisten luokitusten ”perheeseen”. ICF-CY on versio ICF:sta. ICF-CY kehitettiin, koska lasten ja nuorten toimintakyvyn rajoitteet ja terveyskysymykset ovat luonteeltaan erilaisia kuin aikuisten. Elämän kahden ensimmäisen vuosikymmenen aikana tapahtuu nopeaa kasvua ja merkittävää muutosta lasten ja nuorten fyysisessä, sosiaalisessa ja psykologisessa kehityksessä. Lapsen kasvaessa hänen ympäristönsä luonne ja monimutkaisuus muuttuu koko ajan. Kaikkien näiden muutosten voidaan ajatella olevan yhteydessä lasten kasvavaan pätevyYTEEN, sosiaaliseen osallistumiseen ja itsenäisyyteen. (ICF-CY 2007:vii.)

3.2 Inhimillisen toiminnan malli arviointimenetelmän taustalla

Inhimillisen toiminnan mallin keskeisiä käsitteitä ovat motivaatio, toiminnallinen suoriutuminen ja toiminnallisen käyttäytymisen järjestyminen päivittäisessä elämässä. (Bowyer 2005:2.)

Kuvio 1. Inhimillisen toiminnan mallin keskeiset käsitteet ja niiden välinen dynamiikka

(Kielhofner:2008:108.)

Inhimillisen toiminnan malli näkee ihmisen dynaamisena, itseään organisoivana systeeminä, jossa tapahtuu jatkuvaa muutosta ja kehitystä. Toiminnallinen suoriutuminen on dynaamista vuorovaikutusta ihmisen tahdon, totumuksen ja suorituskyvyn välillä, samoin kuin myös ympäristön välillä. Toiminnallinen suoriutuminen tarkoittaa toiminnan muodon suorittamista, esimerkiksi pyörällä ajoa. (Forsyth – Parkinson 2008:10). Kun ihmiset osallistuvat päivittäisiin toimiin, he hankkivat, täydentävät, muokkaavat ja muuttavat omia kykyjään, uskomuksiaan ja taipumuksiaan. Itse organisoinnin seurauksena mahdollistuu lasten meneillään oleva kehityksellinen ja toiminnallinen osallistuminen. Kehityksellinen ja toiminnallinen osallistuminen sisältää liittymisen kouluun, leikkiin ja päivittäisten toimintojen taitoihin, jotka ovat osa sosiaalista ja kulttuurista yhteyttä ja tarpeellisia hyvinvoinnille. SCOPE:n tavoitteena on saada yhdistetty kuva lapsen toiminnallisesta osallistumisesta ja tarjota toiminnallisuuteen perustuva viitekehys tavoitteiden asetteluun ja toimintaterapian tulosten arviointiin. Toiminnallisen suoriutumisen muutokset ja kehitys lapsuuden aikana sisältävät tahdon, totumuksen ja suorituskyvyn muutoksia. Näiden muutosten kautta lapsesta kehittyy toiminnallisena olento, jolla on yksilölliset tavat

tehdä, ajatella ja tuntea. SCOPE keskittyy lapsen toiminnallisen suoriutumisen eri puoliin: tahtoon, tottumukseen, suorituskapasiteettiin/taitoihin, sekä ympäristöön. (Bowyer 2005:2.)

Toiminnallinen identiteetti on ihmisen käsitys siitä, kuka hän on ja millaiseksi hän haluaisi tulla. Toiminnallinen identiteetti kehittyy sen mukaan, millainen ihmisen toiminnallisen osallistumisen historia on ollut. Toiminnallinen pätevyys taas tarkoittaa toiminnallisen identiteetin käytäntöön saattamista ja sisältää esimerkiksi roolien, omien arvojen ja vaatimustason mukaista toimintaa. Positiivisen toiminnallisen identiteetin rakentumisen ja toiminnallisen pätevyyden saavuttamisen avulla syntyy toiminnallinen mukautuminen. (Forsyth ym 2008: 11–12.)

MOHOST: in eli Inhimillisen toiminnan mallin seulonta-arvioinnin kehitystyössä päädyttiin yksinkertaistamaan kieltä, koska sen huomattiin olevan hyvä väline toimintaterapeutin ajatusten esittämisessä moniammatilliselle tiimille. Tämän vuoksi esimerkiksi *tahto-käsite* muutettiin *toimintaan motivoitumiseksi* ja *tottumus-käsite toimintatavaksi*. (Forsyth ym 2008:12.) Yhteneväisyyden vuoksi käytän samoja käsitteitä myös SCOPE:n yhteydessä. MOHOST- seulonta-arviointimenetelmästä puhutaan tässä työssä kohdassa SCOPE:n käytännön toteutus.

Tahdon (toimintaan motivoitumisen) käsitettä käytetään selittämään ihmisen motivaatiota ja toimintojen valintaa. Varhaisessa lapsuudessa tahtoon liittyvät valinnat ovat etupäässä aktiviteettien valintaa. Myöhemmin elämässä lapset alkavat tehdä toiminnallisia valintoja osallistuakseen henkilökohtaisiin projekteihin tai harkinnanvaraisiin rooleihin. Toiminnalliset valinnat voivat alkuun olla vanhempien avustamana tehtyjä, ja ne antavat perustelut projekteille, tavoille ja rooleille. Inhimillisen toiminnan malli nimeää kolme tahdon osatekijää: henkilökohtainen vaikuttaminen, arvot ja kiinnostukset. Nämä alueet liittyvät siihen kuinka tehokas lapsi on toimiessaan maailmassa, mitä lapsi pitää tärkeänä, mistä lapsi nauttii ja pitää tyydyttävänä. Henkilökohtainen vaikuttaminen, arvot ja mielenkiinnot ovat suhteessa keskenään. Ne muodostavat sisällön lapsen tunteista, ajatuksista ja päätöksistä liittyä leikkiin, oppimiseen ja muihin päivittäisiin toimiin. (Bowyer 2005:2–3.)

Henkilökohtainen vaikuttaminen viittaa siihen mitä henkilöt uskovat omasta tehokkuudestaan. Se alkaa lapsen tietoisuudesta että hän voi vaikuttaa siihen että asioita

tapahtuu. Halu vaikuttaa ympäristöön muodostuu vahvaksi motiiviksi lapselle. Jatkuva vuorovaikutus ympäristössä leikin, sosialisoinnin ja muiden toiminnallisten alueiden kautta edistää lasten tietoisuutta heidän kyvyistään ja määrittelee heidän ajatuksiaan omasta tehokkuudestaan. Lasten arvot heijastuvat/tulevat esiin kulttuurin lähettämistä viesteistä. Vanhempien hyväksyntä tai paheksunta toiminnoista ohjaa lasta ymmärtämään joidenkin asioiden tekemisen sosiaalista arvoa. Lasten lisääntyvä tietoisuus siitä mitä asioita vanhemmat, sisarukset ja muut ihmiset arvostavat, vaikuttaa lisääntyvästi toimintojen valintaan. Kiinnostukset heijastavat sekä lapsen luonnollisia taipumuksia että hankittuja mieltymyksiä. Lapsuuden hankitut kyvyt vaikuttavat suoraan mielenkiinnon kohteiden muodostumiseen. Lapset nauttivat saavuttaessaan uusien toimintojen hallinnan ja kun uudet kyvyt nousevat esiin, mielenkiinnon kohde kääntyy kykyjen hyödyntämiseen ja laajentamiseen. (Bowyer 2005:3.)

SCOPE:n toimintaan motivoitumiseen liittyvät osiot ovat *tutkiminen, tyytyväisyys, mielenkiinnon kohteet ja haasteisiin vastaaminen*. Esimerkiksi *tutkiminen* määritellään näin: Lapsi osallistuu visuaaliseen, taktiiliseen ja/tai oraaliseen esineiden, henkilöiden ja ympäristön tutkimiseen. (Bowyer 2005:18–19.)

Tottumus-käsite (toimintatapa) viittaa toistuviin toiminnallisen suoriutumisen kuvioihin/ malleihin, jotka vievät paljon aikaa jokapäiväisessä elämässä. Tottumus rakentuu rutiineista, tavoista ja rooleista, ja se esiintyy toistuvien käyttäytymismallien seurauksena tietyssä ajallisessa, fyysisessä ja sosiokulttuurisessa yhteydessä. Biologiset rytmit tarjoavat lapsen ensimmäiset johdonmukaiset toimintamallit. Ne johtavat rutiinien sisäistymiseen, kuten nukkuminen, herääminen, kylpeminen, syöminen, leikkiminen ja itsestä huolehtiminen. Tavat kehittyvät, kun lapsen kyky jäsentää käyttäytymistä sekä itsestä huolehtimisen askareita/rutiineja lisääntyy. Tämä sallii toiminnallisen suoriutumisen kehittyä automaattisesti. Samalla kun perheen rutiinien vaikutus tapojen muodostumiselle on suuri, lapseen vaikuttavat myös kaikki uudet toiminnalliset ympäristöt, kuten päiväkotit ja koulu. Toiminnallinen suoriutuminen heijastaa myös niitä rooleja, joita lapsi on sisäistänyt. Pienen lapsen suurimmat toiminnalliset roolit ovat leikkijän ja perheen jäsenen roolit. Myöhemmin lapsen roolien määrä kasvaa sisältämään koululaisen, ystävän ja eri lapsuuden ryhmien jäsenen rooleja. Lapset oppivat näkemään itsensä ja käyttäytymään omien ja ympäristön odotusten mukaisesti suhteessa niihin rooleihin, jotka he ovat sisäistäneet (Bowyer 2005:3)

SCOPE:n tottumukseen liittyvät osiot ovat *päivittäiset toimet, siirtymisiin reagointi, rutiinit ja roolit*.

Suorituskyky riippuu lihaksistosta, luustosta, hermostosta ja muista kehon toiminnoista, joita tarvitaan maailmassa toimimiseen. Suorituskykyyn vaikuttavat myös havainto- ja kognitiiviset kyvyt. Suorituskyky käy läpi dramaattisen muutoksen, kun lapset saavuttavat kokemusta ja pätevyyttä vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. SCOPE ei suoraan arvioi suorituskykyä, vaan keskittyy enemmän lapsen taitoihin. Taidot ovat tavoitteellisia toimintoja joita käytetään toimintojen suorittamiseksi. Taidot viittaavat erillisiin toimiin, kun taas suorituskyky viittaa perustana olevaan kykyyn. (Bowyer 2005:3.) Henkilökohtaiset piirteet (sisältäen tahdon, totumuksen ja suorituskyvyn) ovat vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, jolloin tuloksena on taito. (Kielhofner 2008:103.)

On olemassa kolmea erityyppistä taitoa: motoriset taidot, prosessuaalitaidot ja viestintä- ja vuorovaikutustaidot. Motoriset taidot viittaavat siihen, kuinka lapset liikkuvat tai kuinka he liikuttavat esineitä, jotka liittyvät tiettyyn tehtävään. Prosessuaalitaidot viittaavat siihen, kuinka lapset sarjoittavat toimintoja (sequence), valitsevat ja käyttävät sopivia välineitä ja materiaaleja ja mukauttavat suorittamistaan kohdatessaan ongelmia. Viestintä- ja vuorovaikutustaidot viittaavat aikeiden ja tarpeiden ilmaisemiseen ja sosiaalisten toimintojen koordinointiin toisten ihmisten kanssa toimimiseksi. (Bowyer 2005:3.)

SCOPE:n suorituskapasiteetti/taidot -osion pisteytyskohtia ovat viestintä- ja vuorovaikutusosio eli *ei-kielellinen viestintä, suullinen ilmaisu, keskustelu, ja ihmissuhteet*. Prosessuaalitaidot eli *esineiden käytön ymmärtäminen ja käyttäminen, ympäristöön orientoituminen, suunnittelu- ja päätöksenteko ja ongelmanratkaisutaidot*. Lisäksi siihen kuuluvat motoriset taidot eli *asento ja liikkuvuus, koordinaatio, voima ja vireystila/kestävyys*.

Ympäristö vaikuttaa toiminnalliseen osallistumiseen tarjoamalla mahdollisuuksia ja resursseja sekä luomalla tiloja, jotka rajoittavat ja asettavat vaatimuksia. Ympäristö sisältää sekä fyysiset että sosiaaliset ulottuvuudet. Fyysinen ulottuvuus sisältää tilan (luonnollisen tai rakennetun), jossa ihmiset toimivat, ja esineet (luonnolliset tai valmistetut), joita ihmiset käyttävät ja joiden kanssa he ovat tekemisessä. Sosiaalinen

ympäristö sisältää sosiaaliset ryhmät, jotka määrittelevät rooliodotukset ja rakentavat miljöön, jossa noissa rooleissa toimitaan. Ympäristöt, joissa lapset toimivat, ovat fyysisen ja sosiaalisen ympäristön yhdistelmiä. Nämä toiminnalliset puitteet ovat rakentuneet tiloista, esineistä, tehtävistä ja sosiaalisista ryhmistä. Lasten toiminnalliset ympäristöt voivat sisältää heidän kotinsa, päiväkodin ja koulun. Pitkään sairaalassa oleville lapsille sairaalan tulisi olla toiminnallinen ympäristö. Toiminnallinen käyttäytyminen muotoutuu mahdollisuuksista ja rajoituksista, jotka ovat lapsen toiminnallisessa ympäristössä. (Bowyer 2005: 3-4.)

Ympäristö sisältää seuraavia ulottuvuuksia:

- 1) esineet, joita ihmiset käyttävät tehdessään asioita
- 2) tila, missä ihmiset tekevät asioita
- 3) toiminnalliset muodot tai tehtävät, jotka ovat mahdollisia tai odotettuja tietyssä yhteydessä
- 4) sosiaaliset ryhmät, joihin ihminen kuuluu (perhe, ystävät, työtoverit, naapurit)
- 5) kulttuuri, joka vaikuttaa sekä sosiaaliseen että fyysiseen ympäristöön
- 6) poliittinen ja taloudellinen yhteys, joka vaikuttaa esimerkiksi vapauksiin ja toiminnalle oleellisiin voimavaroihin. (Kielhofner 2008:88.)

SCOPE:n ympäristö-osiossa arvioidaan, kuinka ympäristö vaikuttaa lapseen eikä sitä, kuinka lapsi suoriutuu ympäristössään. Terapeutti ei arvioi lapsen taitoja, vaan ympäristön voimavaroja, mahdollisuuksia, rajoitteita ja vaatimuksia. Ympäristöltä saamamme tuki vaikuttaa toiminnalliseen osallistumiseen ja ympäristön osuus vaikuttaa asiakkaan toiminnallisten taitojen syntymiseen. (Bowyer 2005:28.)

Esimerkkinä sosiaalisen ympäristön tuesta on aikuinen leikkikaverina (play mate) päiväkodissa eräässä tilanteessa. Lapsi (Sam), jolla on diagnoosina spastinen diplegia, jää yksin toisten lähtiessä hippaleikkiin. Aikuinen tuo teeman jossa mennään hirviötä piiloon peiton alle, jolloin myös toiset lapset kiinnostuvat tästä ja menevät myös peiton alle. Aikuinen leikkikaverina ryhtyykin hirviöksi ja lapset tekevät peitosta turvapaikan. Sam voi nyt osallistua leikkiin ja kehittää itse leikkiä eteenpäin yhdessä muiden lasten kanssa. (Letts – Rigby – Stewart 2003: 173.) SCOPE:n ympäristö-osion pisteytyskohtia ovat *fyysinen ympäristö, fyysiset resurssit, kuten välineet ja, materiaalit, sosiaaliset ryhmät, toiminnalliset vaatimukset ja perherutiinit.*

4 SCOPE:N KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS

4.1 SCOPE:n kehittämisen taustaa ja arviointimenetelmän kuvaus

Inhimillisen toiminnan mallin käsitteisiin pohjaavia arviointimenetelmiä, joissa käytetään monipuolista tiedonhankintaa ovat esimerkiksi *The MOHOST eli The Model of Human Occupation Screening Tool* ja *The SCOPE, eli The Short Child Occupational Profile*, jonka suomennan työssäni *Lapsen lyhyt toiminnallinen profiili*. Nämä molemmat keräävät tietoa, joka on oleellista useimmille Inhimillisen toiminnan mallin käsitteille ja auttavat terapeuttia saamaan yleisnäkymän asiakkaan toiminnallisesta suoriutumisesta (occupational functioning). (Kielhofner 2008:293.).

Sekä MOHOST:ssa, että SCOPE:ssa pyritään löytämään asiakkaan vahvuudet, ja ne korostavat tahdon, tottumuksen, taitojen ja ympäristön vaikutusta toiminnalliseen suoriutumiseen. Näiden arviointimenetelmien avulla kerättyä tietoa voidaan hyödyntää seulontaläheteisiin, jatkoarviointisuosituksia varten ja myös toimintaterapian suunnittelussa. Arvioinnit voidaan suorittaa uudelleen esimerkiksi terapian tulosten mittaamisessa. MOHOST:ia ja SCOPE:a voidaan käyttää erilaisten asiakkaiden kanssa, joilla voi olla psykososiaalisia ja/tai fyysisiä toimintakyvyn rajoitteita. MOHOST on suunnattu aikuisväestölle ja SCOPE lapsille. (Kielhofner 2008:294.) SCOPE on suunniteltu 2-21-vuotiaille lapsille ja nuorille. (Bowyer – Girolami – Kielhofner – Maziero-Barbosa – Kramer 2007:69). Riippuen tarpeista ja tilanteesta, nuorten kanssa voidaan käyttää joko MOHOST:ia tai SCOPE:a. (Kielhofner 2008:294).

MOHOST rakentuu 24-osaisesta arviointiasteikosta, joka arvioi tahtoon, tottumukseen, taitoihin ja ympäristöön liittyviä asioita. SCOPE on muuten vastaava mutta sillä on ympäristö-osiossa lisäkohta, joka koskee perherutiineja. Sekä MOHOST:ssa että SCOPE:ssa arviointiasteikon jokainen osio koostuu neljästä väittämästä. (Kielhofner 2008:294.) SCOPE:lla rajataan selkeitä toiminnallisen osallistumisen malleja tai ongelmia toiminnallisessa osallistumisessa ohjaamaan terapian suunnittelua Inhimillisen toiminnan mallin ollessa teoreettisena viitekehyksenä. (Bowyer 2005:1.)

SCOPE kehitettiin kahden vuoden aikana yhteistyössä amerikkalaisten ja kansainvälisten oppilaitosten ja ammattiharjoittajien kesken. SCOPE:n kehittäminen mahdollistui stipendin avulla, joka rohkaisi tutkijoita ja käytännön työn tekijöitä yhteistyöhön. Ensimmäinen versio tehtiin yhden vuoden aikana yhteistyössä kouluissa

ja sairaaloissa työskentelevien toimintaterapeuttien kanssa. Kehittämisen toisessa vaiheessa yhteistyöhön sisällytettiin moniammatillinen työryhmä Pathways Center in Glenview:sta, Illinoisista, joka on lasten avokuntoutuskeskus. Toimintaterapeutit, fysioterapeutit, puheterapeutit ja sosiaalityöntekijät saivat koulutusta Inhimillisen toiminnan mallista ja SCOPE:sta. Terapeuttien kokeiltua SCOPE:a, sen käytettävyydestä pidettiin sarja keskusteluja, joiden tarkoituksena oli selvittää millä alueilla SCOPE tarvitsi selkeytystä tai muutoksia. Samaan aikaan pyydettiin konsultaatioapua neljästä muusta maasta, jotta voitaisiin varmistaa arviointimenetelmän sopivuutta muihin kulttuureihin. (Bowyer ym 2007:72.)

SCOPE:a luonnehditaan joustavaksi arviointimenetelmäksi. Sen arviointitapa perustuu ensisijassa havainnointiin, jolloin toimintaterapeutti voi käyttää monia metodeja saadakseen tarvitsemansa tiedot SCOPE:n tekemiseksi. Arviointi voidaan suorittaa monenlaisten lasten kanssa ja erilaisissa ympäristöissä, kuten sairaalassa tai lasten luonnollisissa ympäristöissä. SCOPE:n kautta saatava tieto tarjoaa toiminnallisen viitekehyksen lapsen toiminnallisista vahvuuksista (functional strengths) ja toiminnallisista vaikeuksista. Tätä tietoa voidaan hyödyntää keskusteltaessa tavoitteista, edistymisestä ja terapian tuloksista asiakkaiden, heidän vanhempiensa, opettajiensa ja muiden tiimin jäsenten kanssa. (Bowyer 2005:1)

Toimintaterapia-arviointimenetelmät ovat olleet suuressa määrin luonteeltaan kehityksellisiä. SCOPE on tehty tarjoamaan selvä ja perusteellinen viitekehys arvioimaan lasten toiminnallista suoriutumista. SCOPE:ssa on 25-osainen arviointiasteikko, joka auttaa terapeuttia rakentamaan lapsesta yleiskuva, sekä saamaan kuvaa siitä, millaista tukea lapsi saa ympäristöltään. SCOPE voi auttaa toimintaterapeuttia määrittelemään alueita, jotka tarvitsevat lisäarviointia. Se on myös selkeä väline helpottamaan kommunikointia asiakkaan ja moniammatillisen tiimin kanssa. (Bowyer 2005:1)

SCOPE soveltaa Inhimillisen toiminnan mallin käsitteitä lapsiin ja antaa terapeutille yleisnäkemyksen lasten toiminnallisesta osallistumisesta. Muut Inhimillisen toiminnan malliin pohjautuvat arviointimenetelmät keskittyvät tiettyihin ympäristöihin (OT PAL ja SIS), tai yhteen näkemykseen tästä mallista (PVQ- volition, pediatric ACIS-communication and interaction) tai tiettyyn metodiin tiedon keräämisessä (COSA, PIP-self report). Toisin kuin nämä arvioinnit, SCOPE tavoittaa piirteitä lasten tahdosta,

tottumuksesta, ja taidoista, koska sen tiedonkeruumenetelmä on joustava ja moniin ympäristöihin soveltuva. SCOPE:en kerätty tieto tuo esiin vahvuuksia ja auttaa terapeuttia tunnistamaan niitä asioita lapsen suoriutumisessa, jotka tarvitsevat lisäarviointia ja/tai terapiaa osallistumisen tukemiseksi. (Bowyer 2005:4.)

Vaikka viime vuosina toimintaterapeutit ovat yhä enemmän tunnistaneet tarpeen toiminnallisiin arviointimenetelmiin lasten toimintaterapiassa, painotus on silti vielä arvioinneissa, jotka tunnistavat kehityksellisiä haittoja ja vaikeuksia motorisella, kognitiivisella ja hahmotuksen alueella. Inhimillisen toiminnan malliin perustuva SCOPE auttaa terapeuttia huomaamaan myös persoonalliset ja tilannekohtaiset asiat, jotka ovat lapsen toiminnallisen suoriutumisen takana. SCOPE:n avulla voidaan nimetä vahvuuksien ja vaikeuksien alueet ja hyödyntää terapiassa, joka tähtää lapsen toiminnallisen osallistumisen lisääntymiseen. (Bowyer 2005:4.)

SCOPE tunnistaa kehityksellisen näkökannan yhdeksi monista näkökannoista, joita toimintaterapeutti käyttää arvioidessaan lapsen toiminnallista suoriutumista. SCOPE jättää terapeutin pääteltäväksi arvioida kehityksellisen näkökannan merkittävyyttä ja soveltuvuutta jokaisen yksilöllisen lapsen arviointijakson aikana. SCOPE voi auttaa terapeuttia yhdistämään tietoa muista arvioinneista tai määrittelemään lisätiedon tarvetta, pitämällä näkökulma kuitenkin toiminnallisena. On tärkeää muistaa dynaaminen vuorovaikutus eri inhimillisten ja ympäristöllisten asioiden vaikutuksesta yksilön toiminnassa ja kokemuksessa. Vammaistutkimukset korostavat että liiallinen kehityksellisten normien painottaminen ”rankaisee ” yksilöä jolla on vamma tai haitta. Tutkijat väittävät että asiantuntijoiden ei tulisi kysyä poikkeako lapsi normista, vaan pystyykö hän saavuttamaan sellaisen osallistumisen tason elämässään joka on kohtuullista hänelle ja sopii hänen mieltymyksiinsä ja ympäristön odotuksiin (perhe, koulu). Esimerkiksi lapsi, jolla on vaikeuksia kirjoittamisessa voi käyttää ympäristön esineitä, kuten tietokonetta, pystyäkseen selvittämään kirjalliset työt. Tämä sallii lapsen osallistua toimintoihin tavalla, joka on järkevää ja kohtuullista tälle lapselle. (Bowyer 2008: 4-5.)

SCOPE:n tarkoituksena on tarjota laaja yleiskuva lapsen toiminnallisen osallistumisen laadusta, laajuudesta ja rajoituksista. Se käsittää 25 osaa, jotka perustuvat Inhimillisen toiminnan malliin: neljä osaa jokaisesta henkilökohtaisten tekijöiden käsitteestä ja viisi osaa ympäristöstä.

Henkilökohtaiset tekijät:

TAHTO

TOTTUMUS

KOMMUNIKAATIO JA VUOROVAIKUTUSTAITOT

PROSESSITAITOT

MOTORISET TAITOT

YMPÄRISTÖ

Ensimmäiset viisi aluetta (tahto, tottumus, kommunikaatio ja vuorovaikutustaidot, prosessitaidot ja motoriset taidot) ovat suoraan yhteydessä lapsen toimintoihin osallistumiseen. Viimeinen alue on hieman erilainen siinä että se kuvaa kuinka **ympäristö** tukee lasta osallistumaan toimintoihin. Kun arvioidaan ympäristön osuutta, terapeutti ei arvioi lapsen kykyä selviytyä ympäristössään, vaan ympäristön voimavaroja, mahdollisuuksia, rajoituksia ja vaatimuksia ympäristöltä itseltään. Toiminnallinen osallistuminen on aina riippuvainen ympäristön tuesta, ja ympäristö vaikuttaa siihen miten asiakas voi taitojaan käyttää. SCOPE:n ensimmäisissä viidessä alueessa sama määrä osatekijöitä antaa terapeutin vertailla asiakkaan vahvuuksia ja keskittyä niihin toiminnallisen suoriutumisen ja osallistumisen alueisiin, jotka vaativat lisäarviota tai interventiota. Vaikka terapeutti päättäisikin arvioida taitoalueita, SCOPE ottaa huomioon tahdon, tottumuksen ja ympäristön vaikutukset. SCOPE voi toimia *seulonta- arviointimenetelmänä* monille toiminnallisen osallistumisen kysymyksille jotka kuuluvat Inhimillisen toiminnan mallin käsitteisiin. Kun huomataan, että lapsella on vaikeutta osallistua täysin mihin tahansa olennaiseen lapsuuden toimintaan, terapeutti voi tehdä lisäarviointeja. Kun SCOPE:a käytetään sinällään, se voi käsikirjan mukaan toimia alkuarviointina, kun aikaa on vähäisesti ja pyydetään nopeaa arviota asiakkaan tarpeista. Säännöllinen, aika-ajoin tehty SCOPE-arviointi voi toimia terapiassa lapsen edistymisen mittarina, ja se auttaa arvioimaan lapsen toiminnallisen osallistumisen laatua ja laajuutta. (Bowyer 2005:6.)

SCOPE on suunniteltu:

- **ylläpitämään** toimintaterapian näkökulma ja painopiste lapsen toiminnallisessa suoriutumisessa suhteessa toiminnalliseen osallistumiseen.
- **tarjoamaan** seulontamenetelmä/väline, joka osoittaa alueet jotka tarvitsevat lisäarviointia ja ohjaamaan terapeuttia tekemään lisäksi Inhimillisen toiminnan malliin pohjautuvia arviointeja, jotka saattavat olla sopivia jotta saadaan enemmän näkemystä tietyistä alueista joilla on vaikeuksia.
- **arvioimaan** muutoksia lapsen toiminnallisessa suoriutumisessa ja osallistumisessa aika ajoin, jotta voidaan arvioida terapian tuloksia.
- **toimimaan** yksinkertaisesti ja nopeasti, myös toistettavaksi.
- **tarjoamaan** käytännöllisen työvälineen, jota voi käyttää moniammatillisen tiimin, vanhempien/hoitajien, ja opettajien kanssa kommunikointiin.
- **arvioimaan** taitoja jokaisesta Inhimillisen toiminnan malliin pohjautuvan toiminnallisen suoriutumisen käsitteestä ja näyttämään myös vahvuudet.
- **kuvailemaan** lapsen yleistä toiminnallista osallistumista riippumatta oireista, diagnoosista tai arviointiympäristöstä (treatment setting). (Bowyer 2005:7.)

4.2 SCOPE – arviointimenetelmän toteutustapa ja pisteytys

Toimintaterapeutti voi kerätä tarvittavaa tietoa SCOPE:n tekemiseksi seuraavien lähteiden kautta:

- epämuodollinen havainnointi avoimissa tilanteissa. (open settings)
- muodollinen havainnointi 1:1 ja /tai ryhmätilanteissa
- keskustelu lapsen kanssa motivaatiosta, rooleista, mielenkiinnoista, ja rutiineista
- keskustelu vanhempien/opettajien tai moniammatillisen tiimin jäsenten kanssa havaintoihin liittyen.
- asiakkaasta kirjoitettujen lausuntojen lukeminen (case notes)
- muiden muodollisten arviointien tekeminen.

SCOPE tunnistaa, että terapeutin tieto asiakkaan toiminnallisesta osallistumisesta rakentuu ajan kanssa. Siksi olisi lähes mahdotonta kerätä kaikki tarvittava tieto arvioinnin tekemiseksi yhdellä terapiakäynnillä. Muutaman päivän tutustuminen voi tarjota sopivan määrän tietoa esimerkiksi sairaalaympäristöissä, kun taas lyhyempi aika saattaa olla riittävä, jos terapeutti on jo muodostanut terapeuttisen suhteen lapseen. Käsikirjan mukaan alkuvaiheessa arviointi voi kestää noin 40 minuuttia suorittaa/kirjata, mutta toistojen jälkeen arvioinnin kirjoitusaika saattaa olla lähempänä 10–20 minuuttia. (Bowyer 2005:8.)

SCOPE käyttää pisteytyssysteemiä, joka on muodostunut neljästä nimellispiirteestä. Pisteyttäessään terapeutin täytyy hyödyntää koottua tietoa ja käyttää **terapeuttista harkintaa** arvioidessaan kyseessä olevaa kohtaa. Jokaista osaa kohti terapeutin on merkittävä kirjain seuraavan asteikon mukaisesti:

4= edistää (facilitates)

3= sallii (allows)

2= vaikeuttaa (inhibits)

1= estää (restricts)

Arviointi palvelee osoituksena siitä, kuinka lapsi osallistuu toimintoihin ja kuinka hyvin ympäristö tukee lasta. Havainnollistaakseen, mitä terapeutti saattaa pohtia tehdessään SCOPE arviointia, käsikirjan *laajennettu kriteeristö* tarjoaa esimerkkejä lapsen havaitusta käyttäytymisestä. Nämä esimerkit on tarkoitettu palvelemaan viitteellisinä; loppujen lopuksi sen, kuinka arvioida tiettyä lasta, pitäisi perustua terapeutin ymmärrykseen ja *terapeuttiseen harkintaan*.

Esimerkki: Haasteisiin vastaaminen ja laajennettu kriteeristö

4= edistää. Edistää osallistumista toimintaan.

Lapsi etsii ja vaatii spontaanisti uusia tai haastavampia toimintoja.

- Yrittää olla nopeampi, parempi jne.
- Kehittää tai hyväksyy uusia ja haastavampia sääntöjä peleihin.
- Sinnittelee, yrittää pysyä mukana.
- Yrittää uudelleen.

3= sallii. Sallii osallistumisen toimintaan.

Lapsi yrittää spontaanisti uusia tai haastavampia toimintoja, mutta turhautuu herkästi ja/tai tarvitsee hieman tukea pysyäkseen aikeessaan.

- Hylkää tavallisesti haastavamman tehtävän yhden yrityksen jälkeen.
- Pyytää apua kun tehtävä on vaativampi
- Tarvitsee vaiheesta -vaiheeseen apua pysyäkseen haastavammassa tehtävässä.

2= vaikeuttaa. Vaikeuttaa osallistumista toimintaan.

Lapsi tarvitsee usein merkittävää tukea osallistuakseen uuteen ja haastavampaa toimintaan ja sietääkseen turhautumista ja pysyäkseen toiminnassa.

- Haluaa havainnoida toisia suorittamassa haastavampia tehtäviä.
- Ilmaisee epäilystään omasta kyvystä suorittaa haastavampia tehtäviä.

1= estää. Estää osallistumista toimintaan.

Lapsi välttää uusia tai haastavampia toimintoja, koska ne aiheuttavat hänelle turhautumista.

- Hätäntyy uusien asioiden yrittämisestä.
- Ilmaisee äärimmäistä turhautumista kun havaitsee toiminnan vaatimukset vaikeammiksi. (Bowyer 2005:19.)

SCOPE on suunniteltu mittaamaan laajaa ulottuvuutta toiminnallisessa osallistumisessa ja laajaa lapsijoukkoa. Se on erityisesti suunniteltu lapsille, jotka kokevat haasteita toiminnoissaan. Siksi tulos 4 (edistää) edellyttää että asia joka on kyseessä, edustaa

vahvuutta tai tukea, joka edistää lapsen osallistumista. Arviointi 3 (sallii), edellyttää, että asia edustaa jotakin, joka on riittävä osallistumisen kannalta, joskaan ei ole vahvuus. Keskiaverto lapsi joka toimii riittävän hyvin, saisi sekoituksen 4:stä ja 3:stä. 4 tarkoittaa että mitään palveluja ei ole tarpeen tarjota tähän kohtaan lapsen toiminnassa ja että se on vahvuus, jota voidaan hyödyntää terapiassa. Arvostelu 3 tarkoittaa yksinkertaisesti että asia on ok eikä ole merkkejä ongelmista joita pitäisi työstää terapiassa. Arvioijan tulisi olla varovainen erottaakseen, mikä todella on vahvuutta ja mikä riittävää, ettei 4:ta anneta joka kohtaan. Lasten, joilla huomataan riskiä tai vaikeuksia pitäisi saada 2 tai 1 kyseiseen kohtaan. ”Vaikeuttaa” annetaan, mikäli on todisteita jonkunlaisesta riskistä tai pienestä vaikeudesta. Asia ei ehkä synnytä suurta ongelmaa osallistumiselle, mutta on näkökohtia, jotka voisivat tai nostattavat jotakin ongelmaa osallistumisessa. ”2” saattaa tarkoittaa, että kyseistä asiaa tarkkaillaan terapiassa tai jota mietitään hoidossa. Arviointia ”1” käytetään kun on kyse vaikeudesta joka merkittäväällä tavalla häiritsee osallistumista. 1:n pitäisi aina olla merkinä siitä, että kyseessä oleva asia pitäisi käsitellä terapiassa. (Bowyer 2005:9.)

Arviointia tehdessä pitäisi muistaa, että terapiassa käyvät lapset saavat luultavasti arvioinnin sekoituksen. Useimmilla lapsilla on joitakin vahvuuksia, alueita jotka ovat riittäviä, joitakin alueita joilla on lievää vaikeutta tai riskiä ja joitakin selviä ongelma-alueita. On tärkeää erottaa nämä toiminnan tasot, jotta tietää, mikä tarvitsee huomiota terapiassa ja mitä tarkkailla terapiassa. Käytettäessä ”4,3,2,1”-asteikkoa lapselle ei anneta ”epäilyn etua”, koska sellainen arviointitapa jättäisi huomiotta asioita, joita täytyisi tarkkailla tai lisätä terapiaan. Lisäksi on tärkeää nostaa esille niitä harvoja, asioita jotka ovat todella vahvuuksia, jotta lapsella ei odotettaisi olevan vahvuuksia joka kohdassa. Jos terapeutti epäröi kahden vaiheella, hän antaa alemman arvion. (Bowyer 2005:9–10.)

Kuten edellä on mainittu 4, 3, 2 ja 1 tarkoittavat samaa kaikissa kohdissa. Pisteytyksessä tarvitaan terapeutista harkintaa, joka on monimutkaista ja saattaa sisältää erilaisia pohdintoja riippuen kyseisen kohdan sisällöstä. Tehdäkseen prosessista helpomman SCOPE tarjoaa laajan määritelmän joka osiolla kuin myös yksittäisen arviointiperusteen väittämän jokaiselle mahdolliselle arviointiosiolle. Terapeutin tulisi harkita näitä väittämiä merkittävästi lapsen arviointia, mutta samaan aikaan muistaa että tärkein tehtävä päätös on tuleeko 4, 3, 2 vai 1. Väittämät ovat olemassa auttamaan tätä päätöksentekoa. (Bowyer 2005:10.)

Vaikka väittämät on sisällytetty suoraan lomakkeelle yksinkertaistamaan arviointiprosessia, terapeuttien tulisi olla selkeitä arvioinnin ja väittämien kesken. Väittämät ovat olemassa selkiyttämään tapaa, jolla arvostelu 4,3,2 tai 1 tyypillisesti esiintyvät missä tahansa arviointiosiossa. Väittämät tarjoavat apua siihen, että terapeutti voi vähentää mahdollisuuksia minkä pisteytyksen antaa. Lopullinen päätös siitä minkä pisteytyksen antaa, pitäisi tulla arviointiasteikon ydinajatuksista. (Bowyer 2005:10.)

Esimerkki:

Arviointikohdan nimi: **Asento ja liikkuvuus**

”Lapsen motoriset kyvyt edistävät asentoa, liikkuvuutta ja yleistä toiminnallista suoriutumista”

Arviointiasteikko

VÄITTÄMÄT JOTKA SELVENTÄVÄT ARVIOINTIA:

4	Lapsella on tukeva, suoraselkäinen ja joustava asento sekä sopiva ketteryys, voima ja liikkeen laajuus liikkeen aikana
3	Lapsella on tavallisesti kykyä ylläpitää asentoa ja liikkuvuutta toimintojen aikana
<u>2</u>	Lapsella on usein <u>asennon epävakautta</u> ja <u>liikkumisvaikeuksia</u>
1	Lapsi on kykenemätön ylläpitämään asentoa eikä hän ole liikkuvainen.

Arviointia tehdessä pitäisi aloittaa väittämäkohtaa katsomalla. Terapeutti voi päättää alleviivata asioita väittämässä, joka parhaiten kuvaa tekijöitä jotka vaikuttavat lapsen toiminnalliseen osallistumiseen. Tämä voi toimia käteväenä mittarina sopivimmasta arvioinnista. Enemmän kuin yksi osa väittämästä voidaan alleviivata jokaisesta arviointikohdasta. Kun sopiva kuvaileva väittämä on alleviivattu, terapeutti voi katsoa arviointiasteikkoa (4,3,2,1) merkitäkseen arvioinnin.

Yllämainitussa esimerkissä väittämän kaksi kohtaa on alleviivattu arviointikohdassa 2. Terapeutti ympyröisi kohdan 2 katsottuaan nämä kuvailevat väittämät. (Bowyer 2005:10.)

On mahdollista, että väittämät ehdottavat pisteytykseksi joko 3:n tai 2:n. Terapeutti saattaa tunnistaa joitakin väittämiä jotka merkitsevät, että osallistuminen on sallittua ja joitakin väittämiä jotka merkitsevät, että osallistuminen on jarrutettua. Jos terapeutti

luottaa siihen, että toinen näistä edustaa lapsen suoriutumista, hänen tulisi antaa se huolimatta väittämistä. Esimerkiksi terapeutti saattaa päättää, että vaikka on useita väittämiä jotka viittaisivat antamaan 2:n – on toiminnallinen osallistuminen silti mahdollista ja asiakkaan tulisi saada 3:n. (Bowyer 2005:11.)

On tärkeää pitää mielessä, että väittämien on oletettu olevan tyypillisiä tiettyjen osioiden arvioinnissa. Ne on määritelty SCOPE:n kehittämissivaiheessa ja niiden tavoitteena on tunnistaa väittämät, jotka luultavasti olisivat terapeuttien säännöllisessä käytössä pisteytyksessä. Terapeuttien tulisi muistaa, että tärkeintä ei ole arviointikohdassa olevien väittämien määrä, vaan se, mikä vaikutus kyseisellä osiolla on asiakkaan toiminnalliseen osallistumiseen. Jos terapeutti on todella päättämätön, tulisi ympyröidä alempi, jotta se auttaisi määritelmässä kuntoutustavoitteita.

Aina ei kuvaileva kriteeri sovi kunnolla mihinkään arviointivaihtoehtoon (rating option).

Tämä tapahtuu usein, kun lapsen toiminnallinen suoriutuminen on epäjohdonmukaista, (inconsistent) tai kun toiminnallinen osallistuminen vaihtelee ympäristön tai saatavan tuen mukaan. Näissä tapauksissa ehdotetaan, että annettava arviointi on ”visuaalinen keskiarvo” väittämistä. Jos väittäjä, joka sopii läpi 4:n, 3:n; ja 2:n, olisi sopivin arvio silloin ”3”.

Ammatillista päätöksentekoa tehdessään terapeutin täytyy punnita, kuinka tärkeä kukin väittämistä on arvioidessa tietyn lapsen toiminnallista osallistumista, mutta muistaa, että alempi kahdesta arvioinnista tulisi ympyröidä, kun ei pysty päättämään näistä kahdesta. (Bowyer 2005: 11.)

Kun ei ole väittämää, joka kuvaisi asiakasta, terapeutin tulisi kirjoittaa havainnot, joita on käytetty oikeuttamaan tietyn arvion, kohtaan ”kommentteja”. Joidenkin lasten toiminnallinen osallistuminen ei ole adekvaatisti kuvailtu tarjotuissa väittämässä. Silloin kirjataan yksinkertaisesti sopiva arvio ja kommentti, miksi näin pisteytettiin. Pisteytyksessä täytyy muistaa yleinen 4:n, 3:n, 2:n ja 1:n tarkoitus. (Bowyer 2005:11.)

Pisteytystä ohjaavat periaatteet:

- pisteytyksen merkitseminen eri osa-alueiden kohtiin on terapeuttista harkintaa, joka tulee kaikesta terapeutin keräämästä tiedosta.
- väittämien sisältö on tarkoitettu toimimaan viitteellisenä kun valitaan sopivaa pisteytystä.
- alleviivataan väittämät, jotka parhaiten kuvaavat asiakkaan toiminnallista osallistumista

- terapeuttien ei oleteta kuluttavan paljoa aikaa valitessaan sopivaa väittämää.
- kohdistetaan huomio tekemään sopiva valinta 4, 3:n, 2:n ja 1:n välillä. Käytetään väittämiä kohdistamaan tätä prosessia.
- kun ei ole kuvailevaa väittämää joka luonnehtii asiakasta, terapeuttien tulisi lisätä kuvaileva väittäjä kohtaan kommentit.
- kun terapeutti ei osaa päättää kahden pisteen välillä, hän antaa alemman. (Bowyer 2005:12.)

Pisteytyksen valinnan tulisi syntyä tilannekohtaisista tekijöistä, jotka sisältävät kehityksellinen pohdinnan ja kulttuurisen ympäristön, jossa asiakas elää. SCOPE pitää kehityksellistä näkemystä yhtenä useista näkemyksistä, joita toimintaterapeutit käyttävät viitekehityksenään arvioidessaan lapsen toiminnallista osallistumista. Lapsen kehityksellisen tilanteen suhteellinen merkittävyys ja sovellettavuus voi vaihdella, kun arvioinnin painopiste on siinä, missä laajuudessa lapsi ymmärtää mahdollisuutensa osallistumiselle erilaisissa toiminnallisissa rooleissa. Toisin kuin pediatriiset arviointimenetelmät, jotka sijoittavat lapsen suoriutumisen kehityksellisiin asteikkoihin SCOPE tähtää arvioimaan toiminnallista osallistumista joka perustuu jokaisen lapsen yksilölliseen kehitykseen. Terapeutin on tunnettava kehitykselliset tekijät, jotka vaikuttavat suoriutumiseen, mutta hänen tulee käyttää terapeuttista harkintaa määritelläkseen, kuinka kehitykselliset tekijät vaikuttavat arvioinnissa eri osioiden kohdalla. (Bowyer 2005:12.)

Lopullinen ja tärkeä asia arviota tehdessä on miettiä, mikä on lapsen ja perheen kulttuurissa toimivaa (functional). SCOPE:n formaatti vaatii, että terapeutti pystyy tekemään johtopäätöksiä siitä, mikä missäkin kulttuurissa on sopivaa (adaptive). Tärkeä asia herkkyydessä kulttuurin ja tilanteen ymmärtämisessä on välttää terapeutin yksilöllisiä kulttuurisia näkemyksiä, kun tehdään pisteytystä. Terapeutin tulisi arvostaa sitä kulttuuria, jonka mukaan lapset ja heidän perheensä näkevät/käsittävät elämänsä ja joka vaikuttaa heidän tapoihinsa. (Bowyer 2005:12.)

SCOPE:n etuja:

- Arviot tarjoavat objektiivisen, teoriaan pohjaavan ja ytimekkään arvioinnin lapsesta. Tämä voi osaltaan edistää toimintaterapian päätöksentekoa ja auttaa tiedottamisessa moniammatilliselle tiimille
- Arviointiasteikko heijastaa Inhimillisen toiminnan mallin teoriaa ja toimii väylänä arvioinnissa saavutetun tiedon peilaamiseen takaisin teoriaan, siten auttaen rakentamaan holistisen ymmärryksen lapsen toiminnallisesta osallistumisesta.

- Väittämät palvelevat visuaalisena profiilina mahdollisista vahvuuksista ja vaikeista alueista, joista terapeutin tulisi olla tietoinen, kun arvioi lasta ja aloittaa terapian tavoitteiden laadinnan. Tehdyt pisteytykset antavat profiilin lapsen vahvuuksista ja vaikeuksista ja voivat toimia valmiina hakemistona, jonka avulla huomataan nopeasti vahvuudet ja heikkoudet.
- SCOPE edistää terapeutin hyvää kommunikaatiokykyä. Vuosituhannella, jolloin terapeutit ovat lisääntyvästi ottamassa konsultin roolia opetuksessa ja palveluntarjoajien piirissä, selkeät ja johdonmukaiset kommunikaatiokeinot ovat välttämättömiä. Kun asteikkoja tehdään johdonmukaisesti, terapeutilla on käytössään johdonmukainen viitekehys kommunikoida asiakkaan tarpeista ja palvelusuosituksista.
- Lisäksi kun käytetään samaa viitekehystä yli asiakasryhmien, terapeutit voivat valmiiksi erottaa yhteneväisyydet ja eroavaisuudet asiakkaiden kesken perustellessaan suosituksiaan tai palvelujen erikoistarpeita.
- Asteikot tarjoavat keinot mitata asiakkaan toiminnallista osallistumista. Kun käyttää välinettä, jolla on kykyä mittaamaan, on mahdollista mitata toimintateriapalvelujen tehokkuutta. (Bowyer 2005:13.)

Lapsen pisteytyksen tulkinnan tulisi aina tähdätä vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Onko lapsen toiminnallisessa suoriutumisessa lisäarviointia vaativia kohtia?
2. Mitkä asiat lapsen motivaatiossa, rutiineissa, suorituskyvyssä, ja /tai ympäristössä täytyy ohjata toimintaterapiaprosessiin, jotta voidaan saavuttaa suurempi toiminnallinen osallistuminen?
3. Mitkä asiat lapsen motivaatiossa, rutiineissa, suorituskyvyssä ja/tai ympäristössä oletettavasti tukisivat toimintaterapiaprosessia?
4. Kuinka lapsen motivaatio, rutiinit, suorituskyky ja/tai ympäristö muuttuvat toimintaterapiajakson seurauksena? (Bowyer 2005:14.)
5. SCOPE:a käytetään luultavasti muiden muodollisten tai epämuodollisten pediatrien arviointien ohella, jotka kohdistuvat lapsen sensomotorisiin, kognitiivisiin tai emotionaalisiin kykyihin. Terapeutin tulisi käyttää SCOPE-pisteytystä ja yhdistää tulokset toiminnallisesti pohjautuvaan terapiasuunnitelmaan. Esimerkiksi: SCOPE voi ohjata terapeuttia osoittamaan, että lapsen motivaatiopulmat ovat esteenä hänen toiminnallisessa osallistumisessaan omiin rooleihinsa äskettäisen vammautumisen jälkeen. Samoin terapeutti voi tulkita SCOPE:n pisteytystä ja ehdottaa ympäristön muutoksia, jotta lapsen mahdollisuudet osallistua arvojensa ja mielenkiinnon kohteidensa mukaisiin toimintoihin laajenisivat. SCOPE:n perimmäinen tavoite on, että lapsen toiminnallinen osallistuminen lapsuuden rooleihin ja toimintoihin lisääntyisi ja mahdollistuisi. (Bowyer 2005:14.) Seuraavaksi esitellään arvioinnin kulku.

1. Tutustu arviointimenetelmään ja sen pohjalla oleviin teoreettisiin käsitteisiin.
2. Kirjoita muistiin asiakas, terapeutti ja tilannetiedot.

Kommentit:

Lähetteen syy: Arviointiympäristön käyttämät diagnostiset koodit

Hoitopaikka: Vastaavatko arvioinnit asiakkaan toiminnallista osallistumista monissa ympäristöissä vai esimerkiksi toimintaterapiassa.

3. Tutustu arviointisanastoon.

4= EDISTÄÄ. Edistää osallistumista toimintaan

3= SALLII. Sallii osallistumisen toimintaan.

2= VAIKEUTTAA. Vaikeuttaa osallistumista toimintaan

1= ESTÄÄ. Estää osallistumista toimintaan

4. Pisteytä osiot. Jokainen osio on varustettu määritelmällä joka voi auttaa sinua tunnistamaan avain käsitteet. Ympyröi arvio, joka kaikkein selkeimmin vastaa käsitykseesi asiakkaasta suhteessa tiettyyn osioon. Voit käyttää väittämiä jotka ovat joka osion kohdalla, kuin myös käyttäytymisen esimerkkejä joita on kohdassa ”laajennettu kriteeristö”. (Bowyer 2005:15.)

ESIMERKKI:

Osio: Tyytyväisyyden ilmaiseminen

Määritelmä: Lapsi ilmaisee tyytyväisyyttä toiminnassa ja toimintojen tuloksiin

Arvio Erityinen väittämä:

- 4:** Lapsi ilmaisee spontaanisti tyytyväisyyttään toiminnan aikana tai sen jälkeen.
- 3:** Lapsen ilmaisema tyytyväisyys ja ilo ovat hieman rajoittuneita toiminnan aikana tai sen jälkeen.
- 2:** Lapsi ilmaisee toimiessaan jonkin verran tyytyväisyyttä, mutta se on tavallisesti sekoittunut jännitykseen ja turhautumiseen.
- 1:** Lapsi ilmaisee toistuvasti jännitystä ja/tai turhautumista osallistuessaan toimintoihin.

5. Tee loppuun koontilomake. Kirjoita lomakkeelle kommenttisi, korostaen pääasioita lapsen vahvuuksista ja vaikeuksista.

6. Kopioi pisteytykset koontilomakkeeseen. Sisällytä koontilomake asiakkaan nykyisiin papereihin.

5 KOKEILUVAIHE

5.1 Aineiston keruun metodit

SCOPE- arviointimenetelmän kokeiluun liittyen minulla oli kahta erilaista aineistoa. Ensimmäinen aineisto liittyy havainnointitilanteista saamiini tietoihin ja toinen aineisto liittyy lasten toimintaterapeuteilta haastattelemalla saamiini tietoihin koontilomakkeen ymmärrettävyyteen ja kieleen liittyen. Haastattelin lähinnä sähköpostitse neljää lasten toimintaterapeuttia, joista kolmelta sain vastaukset. Lähetin heille sähköpostitse myös tietoa siitä, mikä SCOPE- arviointimenetelmä on, sekä raakasomennetun SCOPE - koontilomakkeen. Kahden toimintaterapeutin kanssa minulla oli mahdollisuus myös keskustella kasvokkain vapaamuotoisesti SCOPE- arviointimenetelmästä. Neljän toimintaterapeutin haastattelu lähinnä sähköpostitse liittyi ajankäyttöön. Toimintaterapeuteilla oli puolitoista viikkoa aikaa vastata kyselyyni.

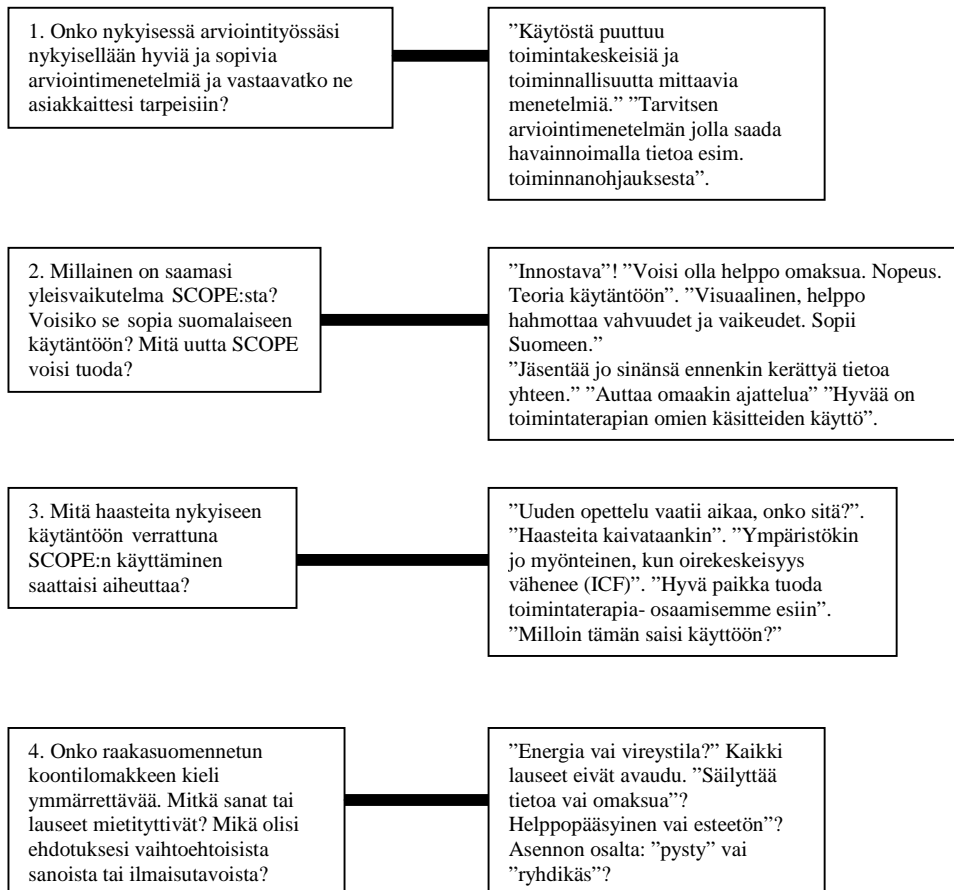
Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä sisältää sekä etuja, että haittoja. Se on ainutlaatuinen siinä, että haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Haastattelun etuja on mm. joustavuus, saatavan tiedon syventämisen mahdollisuus ja haastateltavien helppo tavoitettavuus, jos halutaan täydentää aineistoa. Haastattelun haittapuolia on usein se, että se vie aikaa. Haastattelun teko vaatii huolellista suunnittelua ja tuloksia ei voi aina kovin pitkälle yleistää. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 1997: 199–201.)

Havainnointi on tieteellisen tutkimuksen perusmetodi. Sitä käytetään havaintojen keräämiseen tutkimuksessa. Havainnointi on tietoista tarkkailua ja sillä voidaan selvittää esimerkiksi, toimivatko ihmiset siten kuin he sanovat toimivansa. Havaintoja voidaan kerätä ihmisten luonnollisessa ympäristössä ja myös laboratorio-olosuhteissa. Luonnollisessa ympäristössä tehdyn havainnoinnin etuja on, että havainto tehdään siinä asiayhteydessä, jossa se ilmenee. Havainnointi sopii tutkimuksiin, joissa tutkitaan yksittäisen ihmisen toimintaa ja hänen vuorovaikutustaan muiden kanssa. Se sopii muuttuviin tilanteisiin ja lasten ja nuorten käyttäytymisen tutkimiseen. Laadullisessa tutkimuksessa havainnointia pidetään ensisijaisena aineiston keräämisen tapana. (Vilka 2006:37–38.)

5.2 SCOPE - koontilomakkeen suomentaminen

Raakasuoimensin SCOPE- koontilomakkeen ja pyysin kommentteja kielen ymmärrettävyydestä ja yleisvaikutelmasta neljältä toimintaterapeuttikollegalta, jotka työskentelevät lasten toimintaterapeutteina.

Kuvio 2. Haastattelukysymykset ja toimintaterapeuttien vastauksia

Vastauksista oli todella paljon apua kääntämisessä. Oli vaikeaa saada pieneen tilaan mahtumaan osioiden kuvailevia väittämiä. Lisäksi välillä oli vaikeaa löytää englanninkielisille sanoille suomenkielinen vastine, joka olisi yleisesti käytössä. Toimintaterapeuttien antamat ehdotukset suomenkielisistä vastineista tai lauseiden rakenteista saivat minut miettimään suomennoksiani tarkemmin. Omaan työhön sokeutuu melko helposti. Huomasin, että toimintaterapeuttien haastattelu olisi pitänyt suunnitella tarkemmin sekä haastattelukysymysten, että toimintaterapeuteille annetun vastausajan suhteen. Tämän haastattelun yleistettävyys ei ole suuri. Tärkein anti

haastattelusta itselle tuli kuitenkin toimintaterapeuttien positiivisesta asenteesta ja kiinnostuksesta SCOPE- arviointimenetelmää kohtaan.

5.2 Havainnointitilanteet ja tulosten yhteenveto

Saadakseni kuvaa siitä, mitä Lapsen lyhyt toiminnallinen profiili-arviointimenetelmän käyttö vaatii ja edellyttää, pyysin kahden toimintaterapiassani käyvän lapsen vanhemmilta luvan havainnoida tilanteita lasten omassa ympäristössä päiväkodissa ja koulussa uuden arviointimenetelmän käytettävyyden kokeilua varten. Havainnointi oli tarkoitus tehdä sitä varten, että saisin tietoa esimerkiksi siitä mitä erilaisia ja kuinka monta havainnointi- ja/tai haastattelutilanteita toimintaterapeutin tarvitsee tehdä saadakseen tarpeeksi tietoa SCOPE- arviointimenetelmän pisteytystä varten. Päätin tehdä muistiinpanot kirjoittamalla havainnoidut tilanteet mahdollisimman tarkkaan ylös. Pyrin olemaan havainnoijana mahdollisimman luontevasti taka-alalla. Tein havainnointia myös 7-vuotiaan lapsen koululuokassa saadakseni käsitystä myös toisenlaisesta ympäristöstä SCOPE- arviointimenetelmän käytössä. Tässä opinnäytetyössä päätin analysoida tulokset kuitenkin vain liittyen päiväkotihavainnointiin.

Päiväkotihavainnointi:

Havainnoin kolme erilaista tilannetta 5-vuotiaan lapsen päiväkodissa. Muutan lapsen nimen tässä työssä nimeksi ”Väinö”. Lisäksi keskustelin Väinön lastentarhanopettajan kanssa havainnointini lomassa. Minulla oli luettavissani myös Väinön päiväkodissa tehty kuntoutussuunnitelma ja Väinön äiti toi minulle vielä tuoreen päiväkodissa tehdyn kehonkaavion mittarin tuloksen. Lisäksi minulla oli terveyskeskuksessa tehty toimintaterapeutin arviointilausunto. Sovimme Väinön äidin kanssa vielä keskustelutuokiosta havainnointitilanteen jälkeen, jolloin voisin kertoa äidille havainnoimiani asioita ja voisimme keskustella niistä.

Tilanne 1. Aamupäivän leikki- ja ryhmätilanteet sisällä:

Tullessani päiväkotiin aamupala oli juuri syöty ja lapset saivat leikkiä vapaasti. Väinö oli alkuun yksin mielileikissään pienessä huoneessa jossa oli lasten tuolit ja pöytä.

Pöydän keskellä syvennyksessä oli runsaasti lego-palikoita. Juttelemme hetken Väinön kanssa ja huomaan Väinön olevan hieman varautunut. Väinölle oli kerrottu etukäteen tulostani. Minun oli jo pitänyt mennä päiväkotiin viikkoa aiemmin ja olin joutunut sen perumaan. Seuraavan kerran toimintaterapiaan tullessaan Väinö oli sanonut minulle, että ”et sitten tullutkaan katsomaan päiväkotiin”, josta sain tietoa siitä, että Väinö oli tulemiseni noteerannut ja sitä osannut odottaa. Väinö istuu hyvässä asennossa tuolissaan ja käsittelee näppärästi pikkulegoja. Muut ryhmän pojat leikkivät viereisessä tilassa kauppaa ja leikistä syntyy melko paljon hälinää. Väinön kanssa legoilla leikkimään tulee hetken päästä kaksi muuta lasta. Väinö hyväksyy heidät mukaan ja ottaa heihin kontaktia. Leikki muuttuu pieneksi taisteluleikiksi. Väinö ottaa leikissä kontaktia muihin melko helposti enemmän tönäisemällä kuin puheella, esimerkiksi jos toinen lapsi on hänen tiellään. Poikien leikki vaikuttaa olevan nopeasti muuttuvaa, liikkuvaa.

Seuraavaksi Väinö menee muun ryhmän kanssa aamupiiriin, jossa istutaan penkeillä vierekkäin piirissä. Ryhmässä on 13 lasta ja 2 aikuista. Itse asetun salin takaosaan. Väinö koskee usein vieruskaveria selkään siirtymätilanteessa, kun lapset ja aikuiset asettuvat istumaan. Hän istuu penkillä polvet koukussa ja vetää paitansa polvien yli. Hän äänтелеe samalla. Alkulauluun Väinö ei osallistu, vaan menee paitansa alle piiloon. Vielä yksi lapsi tulee mukaan ja hänelle Väinö sanoo ääneen huomenta. Kaveri ei vastaa, Väinö koskettelee häntä, kun kaveri tulee hänen viereensä istumaan.

Aamupiirin jälkeen Väinö menee muiden kanssa askartelemaan. Lapset laittavat liimaamalla kartonkisia, jo maalaamiaan pääsiäismunia peräkkäin naruun. Kaksi munaa liimataan päällekkäin narun jäädessä niiden väliin. Väinö laittaa keskittyen ja tarkasti liimaa pensselillä kartonkimunille. Hän heiluttaa kädellään saadakseen apua aikuiselta, ja aikuinen pystyykin tulemaan auttamaan heti. Samalla Väinö korjaa istuma-asentoaan istuttuaan ensin tuolin reunalla. Hän tekee itse valinnan minkä munan laittaa ensimmäiseksi jne. Aikuinen antaa hänelle ohjeita, joita Väinö seuraa ja tekee ohjeen mukaan. Hän antaa aikuisen korjata, kun liimaus menee vinoon. Hän tarvitsee aikuisen apua hahmottaakseen mitä tarkoittaa käsite ”alle”, tai hahmottaakseen että väripuoli tulisi näkyviin. Aikuinen kysyi mitä teet seuraavaksi. Väinö tarvitsi tähän vielä konkreettista ohjausta, mutta viimeisen munan kanssa jo osasi itsenäisesti. Väinö on askartelunsa valmistuttua hyvin tyytyväisen näköinen ja aikuinen sanookin hänelle että ”ihana ilme”! Aikuinen kysyy Väinöltä muistatko kuinka kirjoitat nimesi ja siihen Väinö nyökkää. Tarvitsee kuitenkin tähän aikuisen apua. Askartelunsa valmistuttua

Väinö hyppii varsaloikin pois päin ja kysyy ”saanko mennä leikkimään?”. Väinö menee takaisin legohuoneeseen, jonne tulee myös kaksi muuta poikaa. Väinö äänтелеe välillä kovaa leikkiessään. Jonkinasteinen yhteisleikki syntyy poikien välille. Väinö hakee tilaan tulevalle kaverille pyynnöstä tuolin. Seuraavaksi Väinö menee mukaan usean pojan kauppaleikkiin. Leikkiminen on hätäistä, mutta Väinö yrittää selvästi olla mukana leikin juonessa. Hänen reaktionsa muiden toimintaan ovat nopeita, muut lapset eivät tunnu aivan pysyvän hänen perässään. Jonkin ajan kuluttua Väinö tulee sanomaan minulle: ”nyt pääsee ulos!”. Hän huolehtii parin muunkin kaverin mukaantulosta ottamalla heistä kiinni. Väinö menee innostuneen näköisenä pukemaan, pukeminen sujuu ripeästi ja vaikeuksitta, Väinön ilme on tyytyväinen.

Tilanne 2. Ulkoilu:

Päiväkodin piha on aidattu alue. Siellä on ulkovalinevarasto, hiekkalaatikko, keinuja, kiipeilyteline ja liukumäki, leikkimökki, istutuksia, pensaita ja puita. Piha on näin keväällä kurainen, luntakin on vielä maassa. Väinö hakee varastosta kahden kaverin kanssa isot muovilapiot ja kävellessään pihaa alas kiipeilytelineen alle, pitää lapiota rehvakkaasti olkapäällään. Ilme on keskittynyt ja tyytyväinen. Hän leikkii pitkään samaa leikkiä kavereidensa kanssa, kaivaa maata lapiolla, hakee pieniä oksia ja puita. Leikki etenee selvästi. Toisen kaverin kanssa he kaivavat puroa ja laittavat puita sillaksi. Syntyy keskustelua siitä mihin kohtaan silta laitetaan, mutta hetken nahisteltuaan pojat pääsevät yhteisymmärrykseen. Kavereiden kanssa estävät pienempää lasta tulemasta mukaan leikkiin. Väinö puhuu ulkoleikissään enemmän kuin sisällä ja melko kovalla äänellä, puhe on selkeää. Kun on aika lähteä takaisin sisälle, hän riisuu itsenäisesti kurahousut, saappaat ja noudattaa ohjetta olemaan potkimatta saappaita jalastaan.

Tilanne 3. Ryhmähetki ennen ruokailua.

Väinö noudattaa tuttua rutiinia, menee käsipesulle, pesee pyydettyä myös kuraiset kasvonsa ja kuivaa kasvot pyyhkeeseen. Ennen ruokailua on pieni hetki piirissä penkillä istuen ja siellä Väinö osallistuu muiden kanssa keskusteluun, joka koskee ikää. Hän näyttää sormillaan yhden vuoden liikaa iäkseen. Väinö menee sitten kaverin viereen istumaan kirjaa katsomaan. Väinö osoittelee kirjasta kuvia. Kaveri antaa kirjan kokonaan Väinölle. Kun Väinö vie kirjan hyllyyn, hän menee istumaan kaverin paikalle, mutta siirtyi suosiolla omalle paikalleen kaverin tästä huomauttaessa. Väinö

Väinön pisteytyksen tulos koostuu sekä havainnoiduista tilanteista, että Väinön äidin, päiväkodin henkilökunnan haastatteluista. Lisäksi pisteytyksessä vaikuttavat tiedot Väinön toimintaterapia-arviointilauseennosta, Väinön kuntoutussuunnitelmasta ja muista dokumenteista. Havainnoituihin tilanteisiin sisältyy myös Väinön toimintaterapiatilanteet. Esimerkkinä Haasteisiin vastaaminen-osio, jonka pisteytykseen ovat vaikuttaneet haastattelut ja toimintaterapiassa tehdyt havainnot. Väinö tarvitsee runsaasti aikaa ja tukea osallistuakseen uusiin tilanteisiin varsinkin ryhmässä. Hän pitäytyy mielellään tutuissa asioissa. Esimerkkinä haasteellisista asioista ovat päiväkodin jumppatuokiot isossa salissa tai kodin juhlat vieraineen. Toimintaterapiassa Väinö on tarvinnut aikaa tutustua ja osallistua uusiin asioihin.

Pisteyttäminen vei minulta noin 45 minuuttia. Pisteiden laittaminen ei ollut aivan helppoa ja yksinkertaista. Terapeuttista harkintaa tarvittiin. Joissakin osioissa epäröin pitkään kahden vaiheilla. Huomasin, että minulla oli enemmän taipumusta antaa parempi kuin huonompi piste. Kävin pisteytyksen jälkeen lomakkeen läpi Väinön äidin kanssa. Koin koontilomakkeen olevan todella hyvä jäsentämään keskustelua ja Väinön tilanteesta puhumista monipuolisesti. Pisteytys yhteenveto antaa selkeän profiilin vahvuuksista ja siinä näkyvät myös vaikeat alueet mielestäni selvästi. Keskustelun loppupuolella mietimme Väinön äidin kanssa ensi syksyn tiedossa olevia uusia tilanteita ja mietimme, miten helpottaa Väinön uusiin tilanteisiin reagoimista. Olisi mielenkiintoista tehdä SCOPE- arviointi jonkin ajan kuluttua uudelleen, jolloin voisi vertailla mahdollisia muutoksia. Tämän kokeilun tuloksena koen, että SCOPE helpottaa ja jäsentää toimintaterapiatavoitteiden laadintaa ja auttaa kohdistamaan toimenpiteitä juuri tarvittaville alueille.

6 POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoitukseni oli esitellä Lapsen lyhyt toiminnallinen profiili-arviointimenetelmä ja kokeilla sitä pienimuotoisesti käytännössä. Kokeiluun liittyen suomensin SCOPE- koontilomakkeen. Suomessa on aikuisten puolella jo käytössä Inhimillisen toiminnan malliin perustuva arviointimenetelmä, MOHOST, ja tarkoituksena oli edistää vastaavan lasten version eli SCOPE: n käyttöönottoa Suomessa.

Asiakaskeskeisyys ja toimintakeskeisyys ovat tämän hetken teemoja toimintaterapiassa. Oli antoisaa käydä mielessään läpi teoriaa ja omia kokemuksia käytännön työstä. Olen ajatellut, että meillä toimintaterapeuteilla on aina ollut vahva ajatus ihmisestä toiminnallisena olentona. Toiminta ja ihmisten osallistuminen omaan elämäänsä ovat aina olleet toimintaterapeuttien mielenkiinnon kohteena. Kuntoutusalalla on vallinnut kuitenkin pitkään oirekeskeisyys ja toiminnallisten valmiuksien korostaminen, mikä on vaikuttanut myös toimintaterapian toteuttamiseen ja painotuksiin. Ihmisillä voi olla erilaisia sairauksia tai vammoja. Tämän päivän ja tulevaisuuden haasteena on kuitenkin painotuksen siirtäminen ihmisen oman kokemuksen arvostamiseen, ympäristön muuttamiseen sopivammaksi sekä toiminnallisen osallistumisen arvon ymmärtämiseen.

SCOPE- arviointimenetelmään tutustuminen ja suomentamistyö olivat mielenkiintoinen projekti. Vasta työn loppuvaiheessa huomasin, että minun olisi ollut hyvä tutustua aikuisten versioon eli MOHOST:iin, koska se on jo suomennettu ja käytössä oleva vastaava aikuisten versio. Monet MOHOST:in ja SCOPE:n käsitteet ovat samoja. Hyvin tärkeä anti oli toimintaterapeuteilta saamani kommentit suomennettuun kieleen liittyen. Toimintaterapeuttien antamat vinkit suomentamieni virkkeiden sanamuodoista ja sanoista sekä positiivinen asennoitumisensa tähän uuteen arviointimenetelmään antoivat minulle kallisarvoista tietoa ja motivoivat jatkamaan.

Alkuvaiheessa minulla ei ollut tietoa siitä, mille ikäryhmälle SCOPE on suunnattu, koska sitä ei käsikirjassa mainita. Vasta työn loppuvaiheessa löysin uudehkon artikkelin, jossa ikäryhmä mainittiin. Lukiessani tulosten koontilomaketta minulle jäi vaikutelma, että SCOPE on suunnattu kouluikäisille, koska siinä puhutaan opettajista ja koulusta, mutta ei mainita esimerkiksi päiväkotia. Tämä johtunee kulttuurieroista: Amerikassa puhutaan koulusta ja meillä päiväkodista tai esikoulusta. Sanojen suomenkielinen vastine oli välillä vaikeaa löytää. Esimerkiksi englanninkieliselle sanalle ”energy” vastine ”energia” ei erään toimintaterapeutin eikä omastakaan mielestä tuntunut sopivalta. Paremmiin kuvaavaksi sanaksi tässä työssä tuli ”vireystila”.

SCOPE:n kokeileminen käytännössä kahden lapsen kanssa heidän omassa ympäristössään antoi jo hyvin alustavaa tietoa SCOPE:n luonteesta ja sen käyttöön tarvittavista resursseista, esim. ajasta. Havainnointien järjestäminen ja toteuttaminen vie luonnollisesti aikaa. Mielestäni SCOPE:a ei pysty pisteyttämään ilman monipuolista tietoa. Hyvin tärkeinä tiedonlähteinä korostuivat lapsen havainnointi hänen

luonnollisessa ympäristössään, vanhempien haastattelu sekä muiden lapsen kanssa toimivien haastattelu. Pisteytyksen antaminen on sitä helpompaa, mitä paremmin tuntee arvioinnin kohteena olevan lapsen. SCOPE:n kehittäjät halusivat arviointimenetelmän helpottavan kommunikaatiota asiakkaiden ja moniammatillisen tiimin välillä, jäsentävän ja helpottavan terapiatavoitteiden laadintaa. Lisäksi he toivovat SCOPE:n edistävän terapiaa, joka tähtää asiakkaan toiminnallisen osallistumisen lisääntymiseen. Tämän kokeilun perusteella uskon näin olevan.

Toivon, että SCOPE:a lähdetään kehittämään Suomeen soveltuvaksi mahdollisimman pian. Ehdotan, että siitä tehtäisiin seuraavaksi virallinen käännös ja sitä kokeiltaisiin käytännössä laajemmalla aineistolla. Lisäksi olisi tärkeää pohtia SCOPE-arviointimenetelmän käytön ja toimintakeskeisen toimintaterapian merkitystä asiakkaidemme kannalta, mutta myös yhteiskunnallisesti, voimavarat ja resurssit huomioiden. Tarve arviointimenetelmille, joilla on kyky mitata toimintaterapiapalvelujen tehokkuutta, on suuri.

Tämän opinnäytetyön tekeminen vastasi todella hyvin päivityskoulutukselle asettamiini tavoitteisiin. Se on vahvistanut minua ammatillisesti ja vahvistanut luottamustani toimintaterapian ideologiaa ja teoriaa kohtaan. Opiskelu ja lopputyön tekeminen oman työn, perheen ja elämän eteen heittämiä muiden haasteiden keskellä oli välillä haasteellista. Nyt työn valmistuttua oli ilo huomata, että päällimmäiseksi mieleeni jäivät hienot kokemukset niistä hetkistä, jolloin pystyin uppoutumaan opinnäytetyön tekemiseen täysillä.

LÄHTEET

Bowyer, Patricia L.- Ross, Melissa - Schwartz, Orit - Kielhofner, Gary- Kramer, Jessica 2005: The Short Child Occupational Profile (SCOPE). Version 2.1. The United States of America. The Model of Human Occupation Clearinghouse. University of Illinois, Chigago. 1-17.

Bowyer, Patricia L. – Girolami, Gay - Kramer, Jessica – Kielhofner, Gary – Maziero-Barbosa, Vanessa 2007: Measurement Properties of the Short Child Occupational Profile (SCOPE). *Physical & Occupational Therapy in Pediatrics* 27 (4) 69.

Case - Smith, Jane 2001: Occupational Therapy for Children. The United States of America. Mosby inc. 219 - 433.

Coster, Wendy 1998: Occupation-Centered Assesment for Children. *The American Journal of Occupational Therapy* 52 (5) 337–344.

Coster, Wendy 2008: Embracing Ambiquity: Facing the Challenge of Measurement. *The American Journal of Occupational Therapy* 62 (6) 744.

Forsyth, Kirsty – Parkinson, Sue 2008: MOHOST- Inhimillisen toiminnan mallin seulonta-arviointi -käsikirja. Helsinki: Psykologien Kustannus Oy. 10-12.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 1997: Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 199 – 201. 10 – 12.

ICF-CY. WHO 2007: International Classification of Functioning, Disability and Health. Children & Youth Version. Switzerland. World Health Organisation. Vii.

Kielhofner, Gary 2008: Model of Human Occupation. Theory and Application. Fourth edition. The United States of America: Lippincott Williams & Wilkins. 88 – 294.

Kramer, Paula – Hinojosa, Jim 1999: *Frames of Reference for Pediatric Occupational Therapy*. Second edition. The United States of America: Lippincott Williams & Wilkins. 390 - 503.

Letts, Lori – Rigby, Patty – Stewart, Debra 2003: *Using Environments to Enable Occupational Performance*. The United States of America. Slack Incorporated. 173.

Mulligan, Shelley 2003: *Occupational Therapy Evaluation for Children*. The United States of America: Lippincott Williams & Wilkins. 1-224.

Vilkka, Hanna 2006: *Tutki ja havainnoi*. Vaajakoski. Gummerus Kirjapaino Oy. 37–38.

Hyvät vanhemmat,

Opiskelen Helsingin ammattikorkeakoulussa tarkoitukseni päivittää tutkintoni AMK-tutkinnoksi ja opinnäytetyönäni on tehdä ensimmäinen kokeilusuomennos ja kokeilu toimintaterapian omaan teoriaan pohjautuvasta lasten toimintaterapia-arviointimenetelmästä ”Lapsen lyhyt toiminnallisen profiilin – arviointimenetelmä”. Tätä arviointimenetelmää käytetään antamaan laaja kuva lapsen toiminnallisesta suoriutumisesta ja arvioimaan kuinka lapsen ympäristö tukee tai rajoittaa toiminnallista osallistumista. Arviointimenetelmää voidaan käyttää seulontamenetelmänä, alkuarvioinnissa ja terapian tulosten arvioinnissa lapsen edistymisen mittaajana. Arviointi perustuu etupäässä havainnointiin ja se voidaan suorittaa erilaisissa ympäristöissä. Arvioinnissa voidaan myös tutustua lapsesta tehtyihin lausuntoihin, haastatella vanhempia ja muita lapsen kanssa toimivia aikuisia, kuten päiväkodin henkilökuntaa tai opettajaa.

Opinnäytetyössäni suomennan arviointimenetelmän kokeilukäyttöön ja ajatukseni on kokeilla arviointimenetelmää kahden lapsen kanssa. Lapsenne tietoja käsitellään luottamuksellisesti, ja kaikki kerätty tieto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Lapsen tiedot käsitellään opinnäytetyössä siten, että lasta ei voida tunnistaa. Opinnäytetyöni ohjaajana toimii lehtori Anja Sario Helsingin ammattikorkeakoulu Metropolia, puh. _____
Annan mielelläni lisätietoja opinnäytetyöstäni ja kokeiluun liittyvistä asioista.

Orimattilassa, 29.2.2009,
Tiina Seppänen , toimintaterapeutti
puh. 050-911 2350

SUOSTUMUS:

Annan suostumukseni, että lapseni voi osallistua Lapsen lyhyt toiminnallinen profiili-arviointimenetelmän kokeilukäyttöön, ja että lapseni toimintaterapeutti Tiina Seppänen voi havainnoida lastani päiväkodissa/koulussa, sekä kerätä arviointiin tarvittavia tietoja lapsen lausunnoista, meiltä vanhemmilta, muilta lapsen kuntoutustahoilta, sekä päiväkodilta/koululta.

Paikka ja aika: _____

Lapsen nimi: _____

Vanhemman allekirjoitus ja nimenselvennys: _____
_____

TOIMINTAAN MOTIVOITUMINEN

Tutkiminen

Lapsi osallistuu visuaaliseen, taktiiliseen ja/tai oraaliseen esineiden, henkilöiden ja ympäristön tutkimiseen.

4	Lapsi aloittaa ja pysyy aikeessa tutkia ympäristöä	Kommentteja:
3	Lapsi tarvitsee satunnaisia vihjeitä, kannustusta tai tukea aloittaa ja ylläpitää ympäristön tutkimista.	
2	Lapsi tarvitsee lisätukea, vihjeitä, tai kannustusta osallistuakseen ja ylläpitääkseen tutkivaa käyttäytymistä.	
1	Lapsi ei vastaa tai ei ole vuorovaikutuksessa fyysiseen tai sosiaaliseen ärsykkeeseen.	

Tyytyväisyyden ilmaisu

Lapsi ilmaisee tyytyväisyyttä toiminnassa ja toimintojen tuloksiin.

4	Lapsi ilmaisee spontaanisti tyytyväisyyttä toiminnan aikana tai sen jälkeen.	Kommentteja:
3	Lapsen ilmaisema tyytyväisyys ja ilo ovat hieman rajoittuneita toiminnan aikana tai sen jälkeen.	
2	Lapsi ilmaisee toimiessaan jonkin verran tyytyväisyyttä, mutta se on tavallisesti sekoittunut jännitykseen ja turhautumiseen.	
1	Lapsi ilmaisee toistuvasti jännitystä ja turhautumista osallistuessaan toimintoihin.	

Mielenkiinnon kohteet

Lapsi ilmaisee selkeästi mistä pitää/ei pidä suhteessa tiettyihin esineisiin, tapahtumiin tai ihmisiin.

4	Lapsi näyttää vahvaa mieltymystä esineiden valikoimaan, tapahtumiin tai ihmisiin.	Kommentteja:
3	Lapsi epäröi kun annetaan vaihtoehtoja; tarvitsee vihjeitä ja ehdotuksia valitakseen, mutta kykenee valintaan tuen avulla.	
2	Lapsi tukeutuu usein toisiin valintoja tehdessä ja on epävarma mieltymyksistään.	
1	Lapsi ei valitse ja/tai hänellä ei ole mieltymyksiä esineissä, toiminnoissa tai ihmisissä.	

Haasteisiin vastaaminen

Lapsi osallistuu uusiin toimintoihin ja hyväksyy lisää ja isompia haasteita.

4	Lapsi etsii ja haluaa spontaanisti uusia tai haastavampia toimintoja	Kommentteja:
3	Lapsi yrittää spontaanisti uusia tai haastavampia toimintoja, mutta turhautuu herkästi ja/tai tarvitsee hieman tukea pysyäkseen aikeessaan.	
2	Lapsi vaatii usein merkittävää tukea osallistuakseen uuteen ja haastavampaan toimintaan, sietääkseen turhautumista ja pysyäkseen toiminnassa	
1	Lapsi välttää uusia tai haastavampia toimintoja koska ne tuovat esiin runsaasti turhautumista.	

TOIMINTATAPA

Päivittäiset toimet

Lapsi pystyy osallistumaan päivittäisiin toimintoihin (Pukeutuminen, hygienia, ateriat jne.)

4	Lapsi on tietoinen siitä, miten ja milloin tavalliset päivittäiset toiminnot suoritetaan ja kykenee yhteistyössä osallistumaan näiden suorittamiseen.	Kommentteja:
3	Lapsi tarvitsee säännöllisesti ohjeita ja vihjeitä suorittaakseen tutut päivittäiset toimet yhteistyössä.	
2	Lapsi osoittaa rajoittunutta päivittäisten toimien ymmärtämistä ja tarvitsee yleensä monia vihjeitä ja merkittävää tukea osallistuakseen näihin.	
1	Lapsi ei osoita tietoisuutta tutuista päivittäisistä toimista, eikä hän osallistu niiden suorittamiseen.	

Siirtymisiin reagointi

Lapsi kykenee lopettamaan yhden toiminnan ja aloittamaan toisen aikuisen pyytäessä tai ympäristön vihjeiden mukaisesti.

4	Lapsi kykenee siirtymään eri toimintojen välillä ja hänellä on sopiva tunne- tai vireystila.	Kommentteja:
3	Lapsi tarvitsee joskus vihjeitä ja/tai emotionaalista tukea lopettaakseen yhden ja aloittaakseen toisen toiminnan.	
2	Lapsi tarvitsee monia vihjeitä ja lisäapua toimintojen välisen siirtymisen aikana.	
1	Lapsi on hyvin pahoillaan ja/tai ymmällään siirtymisten takia; hänellä ei ole kykyä mukauttaa vireystilaansa ja tunnetilaansa uuteen toimintaan; lapsi tulee jäsentymättömäksi.	

Rutiinit

Lapsi on tietoinen rutiineista ja kykenee osallistumaan tehokkaasti päivittäiseen rutiiniin.

4	Lapsi on tietoinen säännöllisten päivittäisten rutiinien järjestyksestä ja rakenteesta ja osaa ennakoita, aloittaa ja/tai tehdä yhteistyötä rutiini toiminnoissa.	Kommentteja:
3	Lapsi tarvitsee satunnaisia vihjeitä ja ohjeiden toistamista pystyäkseen yhteistyöhön säännöllisen järjestyksen ja rakenteen noudattamiseksi omilla rutiineissaan.	
2	Lapsi on usein kykenemätön osallistumaan säännöllisten rutiinien järjestykseen ja rakenteeseen.	
1	Lapsella ei ole tietoisuutta rutiinien järjestyksestä ja rakenteesta; ei ennakoita, tee yhteistyötä ja/tai aloita rutiinitoimintoja.	

Roolit

Lapsi on tietoinen omista rooleistaan ja/tai käyttäytyy näiden roolien odotusten mukaisesti.

4	Lapsi osoittaa johdonmukaisesti rooliin liittyvää käytösmallia; osaa ilmaista rooliin liittyviä odotuksia, valitsee ja esittää rooliin liittyviä toimintoja.	Kommentteja:
3	Lapsella ei ole johdonmukaisuutta rooliodotusten ja vaatimusten mukaisissa toiminnoissa mutta hänellä on rooliodotusten mukaista käytöstä kun hän saa pientä tukea.	
2	Lapsi tarvitsee monia vihjeitä valitakseen toimintoja ja käyttäytyäkseen rooliodotusten ja vaatimusten tavalla.	
1	Lapsi ei ole tietoinen rooliodotuksista; hän ei valitse tai suorita toimintoja, jotka osoittavat kuulumista rooliin, eikä hänellä ole tietoisuutta roolivaatimuksista.	

VIESTINTÄ- JA VUOROVAIKUTUS

Ei-kielelliset viestintätaidot

Lapsella on asianmukainen ei-kielellinen kommunikaatiokyky, kuten ilmeet, eleet, katsekontakti ja halu kommunikoida muiden kanssa sosiaalisessa tilanteessa.

4	Lapsi käyttää spontaanisti ei-kielellistä kommunikaatiotaitoa aloittaakseen ja ylläpitääkseen vuorovaikutusta muiden kanssa.	Kommentteja:
3	Lapsi tuottaa ei-kielellistä kommunikaatiota mutta vain vastauksena muiden kehotteluun/yllytykseen.	
2	Lapsi tuottaa hyvin rajoitetusti ja/tai epäsopivaa ei-kielellistä kommunikaatiota vuorovaikutuksen aikana.	
1	Lapsi ei käytä ei-kielellistä kommunikaatiota vuorovaikutuksessaan muiden kanssa.	

Ääneen itseilmaisu

Lapsi käyttää ääneen itseilmaisua asianmukaisesti ja tehokkaasti.

4	Lapsen suullinen ilmaisu on sävyiltään, voimakkuudeltaan ja rytmiltään asiaankuuluvaa.	Kommentteja:
3	Kysyttäessä tai annettaessa yllyke, lapsi vastaa verbaalista/suullista ilmaisua käyttäen, mutta ei tee itse aloitetta ja/tai hänellä on joitain rajoituksia suhteessa äänensävyyn, voimakkuuteen tai rytmiin.	
2	Lapsi käyttää harvoin verbaalista/suullista ilmaisua ja hänellä on vaikeutta äänensävyyn, voimakkuuden ja rytmin kanssa.	
1	Lapsi on kyvytön tai haluton käyttämään suullista ilmaisua itseilmaisussaan.	

Keskustelu

Lapsi osallistuu iänmukaiseen keskusteluun kavereiden, opettajien, vanhempien ja terapeuttien kanssa.

4	Lapsi aloittaa spontaanisti ja ylläpitää tarkoituksenmukaista keskustelua osoittaakseen tunteitaan ja/tai jakaakseen tai vaihtaakseen tietoa ja ideoita.	Kommentteja:
3	Lapsen saadessa vihjeitä ja ehdotuksia, lapsi osallistuu tarkoituksenmukaiseen keskusteluun sosiaalisen ympäristönsä kanssa.	
2	Lapsella on vaikeuksia osallistua tarkoituksenmukaiseen keskusteluun muiden kanssa ja saattaa olla epäröivä, rajoittunut tai häiritsevä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.	
1	Lapsi on kyvytön tai haluton osallistumaan keskusteluun muiden kanssa. Lapsi saattaa olla kokonaan ei-kommunikoiva tai saattaa tuottaa äärimmäisen epäsopivaa tai epäjohdonmukaista keskustelua.	

Ihmissuhteet

Lapsi ylläpitää asianmukaisia ihmissuhteita sosiaalisessa ympäristössään.

4	Lapsi on sosiaalinen ja osoittaa spontaanisti yhteistyötä, on tietoinen toisista ihmisistä.	Kommentteja:
3	Lapsi osoittaa jonkin verran kykyä ylläpitää ihmissuhteita mutta hänellä on joitain rajoituksia näissä suhteissa.	
2	Lapsella on vaikeutta olla vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä toisten kanssa jotta voisi ylläpitää sosiaalisia suhteita.	
1	Lapsi ei voi ylläpitää suhteita johtuen siitä että hänellä ei ole tietoisuutta toisista tai hän on haluton olemaan yhteistyössä.	

PROSESSUAALITAITOT

Esineiden käytön ymmärtäminen ja käyttäminen

Lapsella on kyky osallistua esineiden asianmukaiseen valintaan, järjestämiseen ja käyttöön

4	Lapsi valitsee, järjestää ja käyttää esineitä tehokkaasti.	Kommentteja:
3	Lapsi osaa valita, järjestää ja käyttää esineitä tehokkaasti, jos saa ohjausta vihjeiden, neuvojen tai näyttämisen avulla.	
2	Lapsella on vaikeutta seurata vihjeitä ja/tai demonstraatiota esineiden valintaan, järjestämiseen tai käyttöön liittyen.	
1	Lapsen esineiden valinta ja käyttö on jäsentymätöntä. Lapsi ei osoita orientoitumista esineiden hyödyntämiseen.	

Ympäristöön orientoituminen

Lapsella on kykyä olla vuorovaikutuksessa ja sopeutua ympäristöön

4	Lapsi etsii johdonmukaisesti tietoa ympäristöstään, osoittaa tietoisuutta ja ymmärtämistä siitä, ja osallistuu sopivaan vuorovaikutukseen ympäristön kanssa.	Kommentteja:
3	Lapsen vuorovaikutus ympäristön kanssa on rajoittunutta, koska hänellä on rajoittunut kyky etsiä, omaksua ja/tai ymmärtää ympäristöstä tulevaa tietoa.	
2	Lapsi tarvitsee monia ja toistettuja vihjeitä ympäristöstään voidakseen osallistua tarkoituksenmukaiseen vuorovaikutukseen.	
1	Lapsi on kyvytön etsimään, omaksumaan ja/tai ymmärtämään tietoa ympäristöstään. Ei osoita mielekästä vuorovaikutusta ympäristön kanssa.	

Suunnittelu ja päätöksenteko

Lapsi osaa arvioida toimintojen vaihtoehtoja, suunnitella valita ja sitoutua toimintaan

4	Kun on tilaisuus, lapsi johdonmukaisesti päättää mitä tekee ja kuinka suorittaa toiminnat ja pystyy keskittymään valintoihinsa.	Kommentteja:
3	Lapsi tarvitsee tavallisesti vihjeitä arvioidakseen ja suunnitellakseen kuinka suorittaa toiminnat ja/tai tarvitsee apua ylläpitääkseen vaadittavan keskittymisen.	
2	Lapsella on harvoin kykyä keskittyä suunnittelemaan toimintojaan ja keskittymään toimintoihinsa.	
1	Lapsi ei ole kykyä suunnitteluun ja/tai keskittymiseen toiminnoissa.	

Ongelman ratkaisu

Lapsi osoittaa sopivaa kykyä tunnistaa ja vastata haasteisiin.

4	Lapsi johdonmukaisesti ennakoii ongelmia, yleistää toimivia ratkaisuja ja arvioi näitä ratkaisuja määritelläkseen parhaan tavan toimia.	Kommentteja:
3	Lapsi tunnistaa vaikeuksia, mutta tarvitsee vaiheesta vaiheeseen vihjeitä tuottaakseen tehokkaan ratkaisun.	
2	Lapsi ennakoii ja mukautuu harvoin vaikeuksiin; tarvitsee jatkuvaa kannustusta kohdatessaan ongelmia.	
1	Lapsi on kyvytön ennakoimaan ja mukautumaan vaikeuksiin; tekee epäasianmukaisia päätöksiä	

MOTORISET TAIDOT

Asento ja liikkuvuus

Lapsen motoriset taidot edistävät asentoa, liikkuvuutta ja yleistä toiminnallista suoriutumista.

4	Lapsella on vakaa, ryhdikäs, ja joustava asento, sekä asianmukainen ketteryys, voima ja liikelaaajuudet liikkumisen aikana.	Kommentteja:
3	Lapsella on tavallisesti kykyä ylläpitää asento ja liikkuvuus toimintojen aikana.	
2	Lapsella on usein asennon epävakautta ja liikkumisvaikeuksia.	
1	Lapsi on kyvytön ylläpitämään asentoa eikä ole liikkuvainen.	

Koordinaatio

Lapsen liikkeet ovat sujuvia hieno- ja karkeamotoriikassa

4	Lapsi koordinoi tehokkaasti kehon osia ja pystyy koordinoituihin hieno- ja karkeamotorisiin liikkeisiin.	Kommentteja:
3	Lapsen hieno- ja karkeamotoriikassa on näkyvillä koordinoimattomuutta.	
2	Lapsella on vaikeutta koordinoida hieno- ja karkeamotorisia liikkeitä.	
1	Lapsi on kyvytön koordinoimaan hieno- ja karkeamotorisia liikkeitä ja liikkumaan sujuvasti	

Voima

Lapsella on sopiva lihasvoima hieno- ja karkeamotoristen toimintojen aikana.

4	Lapsi käyttää johdonmukaisesti sopivaa voimaa kun tarttumisessa, liikkumisessa ja esineiden kuljetuksessa, sekä asianmukaista nopeutta.	Kommentteja:
3	Lapsella on pieniä vaikeuksia niissä toiminnoissa, jotka vaativat lihasvoimaa.	
2	Lapsella on vaikeutta nostaa, käsitellä, ja kuljettaa esineitä sopivalla voimalla ja nopeudella.	
1	Lapsi on kyvytön tarttumaan, liikkumaan ja kuljettamaan esineitä sopivalla voimalla ja nopeudella johtuen lihasheikkoudesta.	

Vireystila/kestävyys

Lapsella on kyky ylläpitää asianmukaista vireystilaa osallistuakseen toimintoihin.

4	Lapsi ylläpitää johdonmukaisesti asianmukaista vireystilaa ja tempoa kaikissa päivittäisissä toiminnoissa.	Kommentteja:
3	Lapsella on joskus epäsopiva vireystila (liian korkea tai matala) päivittäisten toimintojen aikana.	
2	Lapsella on vaikeutta ylläpitää asianmukaista vireystilaa toimintojen aikana.	
1	Lapsi on kyvytön ylläpitämään asianmukaista vireystilaa päivittäisissä toiminnoissaan.	

YMPÄRISTÖ

Arvioinnin tulisi heijastaa sitä, kuinka ympäristö vaikuttaa lapseen, ei sitä kuinka lapsi selviytyy ympäristössään.

Jos lapsi on ollut sairaalassa pitkän jakson, terapeutti voi arvioida sairaala-ympäristön sopivuutta.

Fyysinen tila

Koti, yhteisö, sairaala/koulu

4	Fyysinen ympäristö on järjestetty esteettömäksi ja se tarjoaa mahdollisuuksia sitoutua erilaisiin toimintoihin, virittää ja tukee toiminnallista osallistumista lapselle tärkeissä rooleissa.	Kommentteja:
3	Fyysinen ympäristö ei tue asianmukaisesti toiminnallista osallistumista tai on jossain määrin luoksepääsemätön; nousee esiin joitakin rajoituksia lapsen osallistumisessa tärkeisiin rooleihinsa.	
2	Fyysisen ympäristön järjestely tarjoaa rajoitetusti mahdollisuuksia ja rajoitetun luokse pääsyn. Rajoitettu tuki toiminnalliselle sitoutumiselle ja osallistumiselle.	
1	Fyysinen ympäristö ei ole esteetön, se rajoittaa mahdollisuuksia ja estää osallistumista lapsen tärkeisiin rooleihin.	

Fyysiset resurssit

Välineistö, kehityksellisesti asianmukaiset leikki/oppimisvälineet, liikkumisvälineet (kotona, koulussa, päiväkodissa tai sairaalassa).

4	Fyysiset resurssit (esineet kuten lelut, koulutarvikkeet, liikkumisvälineet) tarjoavat tyydyttävän ja turvallisen toiminnallisen osallistumisen; toiminnallinen osallistuminen on täysin tuettua.	Kommentteja:
3	Fyysiset resurssit (esineet, kuten lelut, koulutarvikkeet, liikkumisvälineet) kohtaavat perustarpeet liittyen turvallisuuteen ja osallistumiseen toimintoihin, mutta eivät tue täysin tyydyttävää osallistumista tärkeisiin toimintoihin.	
2	Fyysiset resurssit (esineet kuten lelut, koulutarvikkeet, liikkumisvälineet) rajoittavat mahdollisuuksia tyydyttävään ja turvalliseen osallistumiseen toimintoihin.	
1	Fyysiset resurssit (esineet, kuten lelut, koulutarvikkeet, ja liikkumisvälineet) puuttuvat, ovat epäsopivia ja/tai vaarallisia.	

Sosiaaliset ryhmät

Sosiaaliset ryhmät sisältäen vanhemmat, opettajat, hoitajat, kaverit jne. tukevat ja edistävät lapsen toiminnallista osallistumista.

4	Sosiaalinen ympäristö on kyvykäs ja myönteinen tarjoamaan optimaalisia ja asianmukaisia arvoja/asenteita tukeakseen lapsen toiminnallista osallistumista.	Kommentteja:
3	Lapsen sosiaalinen ympäristö saattaa rajoittaa toiminnallista suoriutumista johtuen liiallisesta tai liian vähäisestä puuttumisesta.	
2	Lapsen sosiaalinen ympäristö tarjoaa rajoitetusti tukea, tai heikentää toiminnallista suoriutumista.	
1	Lapsen sosiaalinen ympäristö ei tue toiminnallista suoriutumista johtuen karkeasta yli- tai ali – puuttumisesta lapsen toimintaan.	

Toiminnan vaatimukset

Toiminnan vaatimukset (sosiaaliset ja vapaa-ajan toiminnot, päivittäiset toiminnot, koulutyö) edistävät osallistumista tuttuihin ja rutiininomaisiin päivittäisiin toimintoihin.

4	Toiminnalliset vaatimukset/odotukset sopivat lapsen kykyihin, mielenkiintoihin, vireystasoon ja käytettävään aikaan.	Kommentteja:
3	Toiminnalliset vaatimukset eivät ehkä ole johdonmukaisia lapsen kykyjen, mielenkiintojen, vireystasoon ja aikaan nähden.	
2	Toiminnalliset vaatimukset vaikuttavat usein lapsen toiminnalliseen sitoutumiseen johtuen joistakin epäjohdonmukaisista lapsen kykyihin, mielenkiintoihin, vireystasoon ja käytettävään aikaan nähden.	
1	Toiminnalliset vaatimukset rajoittavat toiminnallista osallistumista—joko ali- tai yli -vaativaa.	

Perherutiinit

Lapsen perherutiinit tukevat ja edistävät lapsen osallistumista toiminnallisiin rooleihin.

4	Lapsen perheen rutiinit tarjoavat optimaalisen tuen lapselle osallistua tärkeisiin toiminnallisiin rooleihin.	Kommentteja:
3	Lapsen perheen rutiinit rajoittavat satunnaisesti lapsen kykyä suoriutua toiminnallisissa rooleissaan.	
2	Lapsen perheen rutiinit tarjoavat rajoittuneesti tukea toiminnalliseen osallistumiseen lapsen rooleissa.	
1	Lapsen perheen rutiinit estävät lasta osallistumasta toiminnallisiin rooleihin.	